

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018 (HE 106/2017 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 26.10.2017.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Outi Luoma-aho, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Jouko Narikka, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Noora Heinonen, valtiovarainministeriö
- projektipäällikkö Tomi Hytönen, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Minna Saario, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Anne Kumpula, sosiaali- ja terveysministeriö
- hankepäällikkö Hanne Kalmari, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Satu Karppanen, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Saara Leppinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Minna Liuttu, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Jaakko Yrjö-Koskinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- teollisuusneuvos Antti Valle, työ- ja elinkeinoministeriö
- esikuntajohtaja Kai Ollikainen, Kansaneläkelaitos
- tutkimusprofessori Ilmo Keskimäki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- tutkimusprofessori Pasi Moisio, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- johtajaylilääkäri Markku Mäkijärvi, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- johtaja Tarja Kauppila, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO
- erityisasiantuntija Tero Tyni, Suomen Kuntaliitto
- ohjelmajohtaja Olli Alanen, Lastensuojelun Keskusliitto
- pääekonomisti Jussi Ahokas, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- kehittämisjohtaja Jussi Salo, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- työvoimapolitiittinen asiantuntija Mervi Flinkman, Tehy ry

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Työterveyslaitos
- Hoitotyön Tutkimussäätiö
- Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry
- Ensi- ja turvakotien liitto
- Suomen Geronomiliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan pääluokan loppusumma on noin 15 miljardia euroa, mikä on noin 361 miljoonaa euroa enemmän kuin tänä vuonna. Määrärahan tarvetta kasvattavat muun muassa kilpailukyky sopimuksen vaikutukset, opiskelijoiden siirto yleisen asumistuen piiriin, valinnanvapauden pilottihankkeet sekä muut uudistukset ja tarvearvioiden muutokset. Työttömyysturvamenojen arvioidaan alentuvan 168 miljoonaa euroa 2,7 miljardiin. Työllisyyden lisäämiseksi ja työttömyyden keston lyhentämiseksi otetaan käyttöön aktiivimalli, joka kannustaa työhön ja työllisyyttä edistäviin palveluihin myös lyhyeksi ajaksi. Lyhytkestoinen opiskelu mahdollistetaan työttömyysetuutta menettämättä.

Indeksitarkistuksia kansaneläke- tai kuluttajahintaindeksiin sidotuissa etuuksissa ei tehdä vuosina 2017—2019. Säästöt koskevat kaikkia kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia tai niiden määrätymisperusteita. Takuueläkkeeseen tehdään 15 euron tasokorotus, johon varataan 18 miljoonaa euroa. Myös eläkettä saavan hoitotukea ja vähimmäismääräisiä päivärahoja samoin kuin äitiysavustuksen ja lapsilisän yksinhuoltajakorotuksia nostetaan. Valiokunta pitää myönteisenä, että määrärahoja korotetaan muun muassa turvakotipaikkojen lisäämiseksi (4 milj. euroa), päihkeitä käyttävien äitien hoitoon (3 milj. euroa) ja saattohoidon kehittämiseen (1 milj. euroa).

Kuntatalouden vuosikate vahvistui viime vuonna, mikä johtui muun muassa kuntien omista sopeuttamistoimista ja kilpailukyky sopimukseen liittyvien lomapalkkavarausten alentumisesta. Odotettua myönteisemmän talouskehityksen perusteella kuntien yhteisöveroennusteita on nostettu. Kuntien tulojen kehitystä kuitenkin hidastavat valtionosuuksien leikkaukset ja kuntien veropohjan heikentyminen kilpailukyky sopimuksen vuoksi.

Kärkihankkeet

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman strategisen tavoitteen "Hyvinvointi ja terveys" toimeenpanoa tuetaan viidellä kärkihankkeella vuosina 2016—2018. Hyvinvointi ja terveys -kärkihankkeiden toteuttamiseen osoitetaan yhteensä 130 miljoonaa euroa, josta 50,5 miljoonaa euroa kohdistuu vuodelle 2018. Kärkihankkeiden avulla on tarkoitus poikkihallinnollisesti edistää väestön terveyttä ja vahvistaa varhaisen tuen palveluita ja samalla kaventaa eri väestöryhmien välisiä terveys- ja hyvinvointieroja. Painopisteen siirtämisellä ennaltaehkäiseviin ja terveyttä edistäviin toimiin voidaan hillitä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvua.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp

Hyvinvoinnin ja terveyden yhtenä kärkihankkeena toteutetaan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). LAPE-hankkeen kokonaismääräraha vuosille 2016—2018 on yhteensä 37,5 miljoonaa euroa, josta vuoden 2018 osuus on 16 miljoonaa euroa. Ohjelma tähtää siihen, että palvelut ovat nykyistä lapsi- ja perhelähtöisempiä, ennaltaehkäiseviä ja vaikuttavia. Muutosohjelman kehittämistyö kattaa kaikki lasten ja nuorten palvelut eri hallinnonaloilla. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että muutosohjelman tavoitteeksi on asetettu lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistaminen sekä eriarvoistumisen pysäyttäminen ja että muutosohjelmalla vahvistetaan lapsen oikeuksiin ja tietoon perustuvaa toimintakulttuuria päätöksenteossa sekä palveluissa. Valiokunta pitää kannatettavana, että muutosohjelmassa palveluiden painopistettä siirretään yli hallintorajojen yhteisiin palveluihin sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon, jotta voimavarat vahvistuvat ja jokainen lapsi ja lapsiperhe saa tarvitsemansa tuen ja avun riittävän varhain.

Ikäihmisten kotihoidon kehittämistä ja omaishoidon vahvistamista koskevan kärkihankkeen rahoitus on hallituskauden ajalle 27 miljoonaa euroa, josta vuodelle 2018 kohdistetaan 9 miljoonaa euroa. Kärkihankkeessa toteutetaan konkreettisia toimenpiteitä, joilla uudistetaan sekä toiminnan rakenteita että palvelujen sisältöä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kärkihankkeessa kerätään kokemuksia maakunnissa käynnissä olevista kokeiluhankkeista, joissa kehitetään kotihoidon sisältöjä, asiakas- ja palveluohjausta, omais- ja perhehoitoa sekä asumisen ja palvelut yhdistäviä konsepteja.

Terveyden edistämisen kärkihankkeeseen osoitetaan ensi vuodelle 3 miljoonaa euroa. Kärkihankkeessa pyritään edistämään terveellisiä elämäntapoja ja kaikenikäisten ihmisten liikuntaa sekä tukemaan ihmisten vastuunottoa omasta terveydestään. Valiokunnan näkemyksen mukaan hanke on merkityksellinen väestön terveyserojen vähentämisen sekä toiminta- ja työkyvyn ylläpitämisen kannalta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kärkihankkeissa levitetään hyväksi havaittuja käytänteitä koko maahan ja että kehittämistyötä nivotaan tiiviisti osaksi laajempaa sote-valmistelua, jotta hankkeiden toimilla aikaansaadaan toimintamalleja, jotka luovat alueilla tapahtuvan valmistelun kautta pysyviä muutoksia palvelujen vaikuttavuudessa eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Valiokunta totesi kuluvan vuoden talousarviota koskevassa lausunnossaan (StVL 7/2016 vp), että valtiontalouden tiukan menokurin aikana sosiaali- ja terveydenhuollon kärkihankkeisiin tehtävät yhteensä 130 miljoonan euron taloudelliset panostukset ovat merkittäviä. Tästä syystä valiokunta kiinnitti kyseisessä lausunnossaan huomiota hankkeiden vaikuttavuuden arviointiin ja seurantaan. Valiokunta katsoo edelleen, että kärkihankkeiden vaikuttavuutta tulee arvioida ja seurata. Tätä varten tulee olla selkeät mittausperusteet.

Vuoden 2018 talousarvioesityksessä on kärkihankkeiden lisäksi useita muita toimenpiteitä, joilla on vaikutusta lasten ja lapsiperheiden, ikäihmisten sekä muiden väestöryhmien asemaan. Esityksen mukaan muun muassa varhaiskasvatuksen maksuja alennetaan, lapsilisään tehdään yksinhuoltajakorotus ja alimpia äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahoja korotetaan sekä kehitetään omaishoitoa ja perhehoitoa. Valiokunta on edellä mainitussa lausunnossaan myös katsonut, että talousarvion sisältämien ikäihmisten hoidon laatusuosituksen vaikutukset on arvioitava huolella. Jotta talousarvion sisältämien toimenpiteiden vaikutuksia eri väestöryhmien asemaan kyettäisiin

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp

talousarvion osalta nykyistä paremmin arvioimaan ja seuraamaan, korostaa valiokunta jatkossa lisäksi eri toimien yhteisvaikutusten kokonaisarvioinnin merkitystä talousarviokäsittelyyn liittyen.

Terveydenhuollon kasvustrategia ja tutkimuksen rahoitus

Osana kansallista tutkimus- ja innovaatiostrategiaa hallitus on terveystoimialojen kasvun vauhdittamiseksi päättänyt kohdentaa yksilöllistetyin lääketieteen kokonaisuuteen kaikkiaan yhteensä 17 miljoonaa euroa vuosille 2017—2020. Lisäksi eri ministeriöt rahoittavat neurokeskuksen perustamista tukemalla puolitoistavuotista pilottihanketta (1,8 milj. euroa). Genomikeskus, syöpäkeskus ja neurokeskus sekä biopankkitoiminnan yhdenmukaistaminen ovat tärkeitä myös palvelujärjestelmän uudistamisen ja elinkeinoelämän kanssa tehtävän yhteistyön kannalta. Hallitus on lisäksi päättänyt kohdentaa sosiaali- ja terveystietojen toissijaisen käytön mahdollistamiseen 1,8 milj. euroa vuodelle 2018.

Valiokunta pitää tärkeänä toimia, joilla voidaan tehokkaasti hyödyntää sosiaali- ja terveysalan tietovarantoja ja rekisteritietoja tutkimuksen, kehitys- ja innovaatiotoiminnan sekä suunnittelun, johtamisen, ohjauksen ja valvonnan tarpeisiin. Saadun selvityksen mukaan uudet palvelut ja toimintamallit mahdollistavat esimerkiksi lääkkeiden, tuotteiden ja menetelmien nopean ja joustavan vaikuttavuusanalyysin. Valiokunta toteaa, että muun muassa kansanterveysongelmien ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tarvitaan edelleen merkittävää panostusta mm. yliopistotasoiseen kliiniseen tutkimukseen. Talousarvioesityksessä valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen on 15 miljoonaa euroa, mikä on kertaluonteisen lisäyksen poistamisen vuoksi 5 miljoonaa euroa vähemmän kuin tänä vuonna (mom. 33.60.32). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtion tutkimusrahoituksen niukkuus ja laskeva suunta on johtanut siihen, että sairaanhoitopiirit ovat joutuneet enenevästi jo usean vuoden ajan panostamaan taloudellisesti enemmän kliiniseen tutkimukseen ja kehitykseen turvatakseen korkeatasoisen tutkimuksen perusedellytykset. Tämä rahoitusvastuu on osittain kohdistunut myös sairaanhoitopiirin palvelujen käyttäjäkuntiin osana palvelujen laskutusta.

Kuten valiokunta lausunnossaan kuluvan vuoden talousarvioesityksestä totesi, on terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoisesta tutkimuksesta maksettavaa erityisvaltionosuutta vähennetty kymmenen viime vuoden aikana merkittävästi. Myös valtiovarainvaliokunta on mietinnöissään kiinnittänyt vakavaa huomiota määrärahan pienenemiseen ja sen tutkimusta vaarantavaan vaikutukseen (VaVM 16/2015 vp ja VaVM 35/2016 vp).

Tutkimusrahoituksen riittävyys on erittäin tärkeää korkeatasoisen ja vaikuttavan hoidon samoin kuin palvelujärjestelmän kehittämisen sekä yhteiskunnallisen päätöksenteon tukemisen kannalta. Valiokunta toistaa käsityksensä siitä, että terveysteknologian nousu Suomen suurimmaksi korkean teknologian ventialaksi perustuu pitkälti yliopistolliseen tutkimukseen ja että nykyisellä rahoitustasolla tämä hyvä kehitys vaarantuu.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös valtion tutkimuslaitosten, erityisesti Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, rahoituksen pienenemiseen, mikä vaikeuttaa sosiaali- ja terveyspolitiikan ja sote-uudistuksen kansallisen ohjauksen tukemista. Tutkimusmäärärahojen pientyminen ja sektoritutkimuslaitosten säästöt ovat lisänneet käytännössä kuntien tarvetta rahoittaa toiminnan ke-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp

hittämiseen liittyvää tutkimusta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että terveydenhuollon tutkimuksen, mukaan lukien hoitotyön tutkimuksen, rahoituksen riittävyys samoin kuin sosiaalialan tutkimuksen ja kehittämisen voimavarat turvataan pitkäjänteisesti.

Edellä olevan johdosta sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että valiovarainvaliokunta korottaa momentin 33.60.32 määrärahaa 5 miljoonalla eurolla.

ICT

Sote-uudistuksen toimeenpanon rahoituksesta osa kohdistetaan uudistuksen edellyttämiin ICT-muutoksiin (vuodelle 2018 yhteensä 130 milj. euroa). Valiokunnan saaman selvityksen perusteella soten ICT-rahoitus keskitetään valtiovarainministeriön pääluokassa olevalle momentille (28.70.05), josta rahoitusta on tarkoitus käyttää maakuntien ja soten ICT-kehittämiseen, ICT-palvelukeskuksen ja maakuntien tietohallinnon valmisteluun, alueellisiin tukitoimiin sekä yhteisiin investointeihin. Momentin käyttösuunnitelma on tarkoitus valmistella yhteisesti valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kesken.

Valiokunta korostaa ICT:n ja digitalisaation merkitystä sosiaali- ja terveyspalvelujen laadun, palvelujen yhteensovittamisen ja kustannustehokkuuden kehittämässä. Sote-uudistuksen kustannusten hallintaan sekä palvelujen toiminnalliseen uudistamiseen liittyvät tavoitteet eivät ole saavutettavissa ilman nykyisten sosiaali- ja terveydenhuollon ICT- ja tiedonhallintaratkaisujen tehostamista ja kehittämistä oleellisena osana sosiaali- ja terveydenhuollon substanssitoiminnan kehittämistä.

Toimeenpanossa tulee turvata sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ohella myös niihin liittyvän tietojen käsittelyn jatkuvuus ja häiriöttömyys sekä tietoturvallisuus. Samanaikaisesti on välttämätöntä kehittää uusia toimintamalleja tukevia ICT-palveluja. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella tämä edellyttää mittavia muutoksia soten tietojärjestelmiin. Välttämättömiä muutoksia palvelujen jatkuvuuden kannalta ovat muun muassa nykyisiin asiakas- ja potilastietojärjestelmiin tarvittavat muutokset, maakuntien rekistereiden muodostaminen sekä muutokset kansallisiin sote-tietojärjestelmiin (erityisesti Kanta-palvelut). Palvelujen toiminnallisen kehittämisen tueksi edellytetään sote-uudistuksen lainsäädännön sekä valinnanvapaussäätelyn edellyttämien uusien toiminnallisuuksien sisällyttämistä tietojärjestelmiin. Lisäksi valtakunnalliselle ja alueelliselle ohjaukselle sekä tiedolla johtamiselle asetetut vaatimukset edellyttävät investointeja kansallisiin sekä maakuntien tietojen analytiikkapalveluihin ja tietovarantoihin.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että momentille 28.70.05 varatun soten ICT-rahoituksen käyttösuunnitelmassa kohdennetaan edellä kuvattuun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen häiriöttömään toteutukseen sekä toiminnallisuuden kehittämiseen tarpeellinen rahoitus. ICT:n kehittäminen tulee tapahtua osana sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä, jotta sote-uudistuksen tavoitteet voivat toteutua.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Sanna Lauslahti kok
jäsen Anne Louhelainen si
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala si
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk
varajäsen Satu Taavitsainen sd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Harri Sintonen
valiokuntaneuvos Päivi Salo

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa on hyvin nostettu esiin mm. ICT- ja tiedonhallintaratkaisujen olennainen merkitys sote-uudistuksen tavoitteiden kannalta ja niiden kehittämisen tärkeys osana sosiaali- ja terveydenhuollon substanssitoiminnan kehittämistä. Lisäksi painotetaan terveydenhuollon kasvustrategiaa ja terveysteknologian näkymiä sekä tutkimusrahoituksen tärkeyttä. Palveluiden osalta todetaan yksittäiset positiiviset määrärahalisäykset mm. päihdeäitien palveluihin ja turvakotipaikkojen lisäämiseen. Näiltä osin yhdymme lausuntoon. Jätämme kuitenkin eriävän mielipiteen, koska emme voi hyväksyä hallituksen kohdistamia leikkauksia perusturvaan ja palveluihin. Nämä leikkaukset kohdistuvat suoraan kaikkein pienituloisimpiin ihmisiin ja ihmisiin, joiden palvelutarpeet ovat suuria. Eriarvoisuuden kasvu tämän hallituksen aikana on tosiasia. Näin ei tarvitse olla, vaan kyse on politiikan arvovalinnoista. Oikeudenmukaisemmilla ratkaisuilla talouskasvun hyödyt saadaan ulottumaan kaikille suomalaisille — kasvu kuuluu kaikille.

Perusturvan indeksijäädytys pitää purkaa

Hallitus aikoo jäädyttää kansaneläkeindeksin pysyvistä lainsäädännöstä poiketen vuoden 2017 tasolle. Jo aiemmin hallitus antoi etuuksien tason laskea poikkeuksellisesti indeksin painuttua miinukselle vuonna 2016. Tälle vuodelle hallitus leikkasi kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia 0,85 prosentilla. Hallitus on myös lopettanut lapsilisän indeksisidonnaisuuden ja leikannut lapsilisiä 0,91 prosentilla. Nyt siis hallitus jäädyttää indeksin kuluvan vuoden alennetulle tasolle. Tämä tarkoittaa n. 0,9 %:n leikkausta etuuksiin. Indeksitarkistuksia koskeva muutos on tarkoitettu pysyväksi, eikä sitä kompensoitaisi seuraavissa kansaneläkeindeksin tarkistuksissa. Näin etuudet jäävät jatkossakin tälle matalammalle tasolle.

Hallituksen leikkaus kohdistuu pienimpiin ensisijaisiin etuuksiin. Esimerkiksi valtion rahoittamat kansaneläkemenot alenisivat ensi vuonna 19,8 miljoonaa euroa, takuueläkemenot 1,7 miljoonaa euroa, Kelan perhe-eläkkeet ja lapsikorotukset 0,3 miljoonaa euroa, eläketukimenot 0,2 miljoonaa euroa, vammaisetuudet 5,2 miljoonaa euroa.

Indeksileikkaukset kumuloituvat paitsi eri etuuksien kautta myös ajallisesti. Muutokset kohdentuvat herkästi samoille henkilöille ja kotitalouksille sekä erityisesti pitkään tiettyjä etuuksia saaville. Lisäksi vaikutukset kumuloituvat myös elämäntilanteiden mukaan. Useita eri etuuksia saavan henkilön osalta jo yksittäisenkin leikkauksen vaikutus kertyy, koska indeksin alentaminen kohdistuu samanaikaisesti useampaan henkilön saamaan etuuteen. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat toistuvasti kiinnittäneet huomiota leikkausten kasautumiseen ja toisaalta vaikutusarvioiden puutteeseen. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus THL:n mukaan perusturvan taso on liian matala suhteessa kohtuulliseksi katsottavaan vähimmäiskulutukseen ja toimeentulotuen tasoon. THL huomauttaa, että jo ennen hallitusohjelman liitteessä sovittuja indeksijäädytyksiä perusturvan taso oli arvioitu matalaksi. Siitä huolimatta hallitus on toteuttanut köyhyyttä lisäävää leikkauslinjaansa, joka on etenkin yli 64-vuotiaiden väestöosassa merkittävästi lisännyt pienituloisuutta.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

Emme voi hyväksyä hallituksen jatkuvia perusturvaleikkauksia, jotka osuvat toistuvasti samoihin ihmisiin ja ajavat ihmisiä köyhyyteen ja viimesijaisen toimeentulotuen asiakkaisiksi.

Eläkkeensaajien asemaan tarvitaan parannus

Eläkkeensaajien toimeentulo vaihtelee paljon yksilöllisten elämäntilanteiden mukaan. Monilla eläkeläisillä takuueläke tai kansaneläke ja pieni työeläke eivät riitä turvaamaan toimeentuloa, vaan arjen toimeentuloa on paikattava esim. asumistuella ja jopa toimeentulotuella. Pienituloisuus on ongelmana siitä huolimatta, että keskiarvojen mukainen eläkkeiden kehitys on viimeisten 20 vuoden aikana ollut myönteistä. Etenkin alkavat eläkkeet ovat hyvällä tasolla. Totuus yksittäisen ihmisen tilanteesta löytyy kuitenkin keskiarvojen takaa.

Muun muassa kansaneläkeindeksin jäädytykset ja leikkaukset, palvelumaksujen suuret korotukset, sairaskorvauksien leikkaukset, energiaverojen nosto sekä Kelan matkakustannusten omavastuuosuuden nosto ovat kiristäneet täysin kohtuuttomasti jo ennestään heikoimmien pärjäävien eläkkeensaajien taloudellista asemaa. Tekemiään heikennyksiä hallitus on korjaillut tekemällä takuueläkkeeseen 23 euron korotuksen vuonna 2016 ja 15 euron korotuksen vuonna 2018. Nämä lisäykset ovat sinänsä tärkeitä, mutta yhdessä indeksijäädytyksen ym. kanssa ne tarkoittavat vain 10 euron lisäystä takuueläkkeiden ostovoimaan vuonna 2019. Takuueläkkeen saajina on 100 000 eläkeläistä, joista vanhuuseläkkeellä on noin 40 000. Pienituloisten eläkeläisten määrä on kuitenkin moninkertainen. Vuonna 2016 mediaanieläke oli 1 405 euroa kuukaudessa. 54,9 prosenttia eläkkeensaajista eli lähes 800 000 henkilöä sai eläketuloa alle 1 499 euroa kuukaudessa. Alle tuhannen euron kuukausieläkettä sai 22,3 prosenttia kaikista omaa eläkettä saavista eläkkeensaajistamme.

Etenkin kansaneläkettä saavien henkilöiden ostovoima on pienentynyt verrattuna tilanteeseen, jossa indeksitarkistukset olisi tehty niin kuin kuuluu. Vaikutus säteilee myös eläketulovähennykseen, joka on sidottu täyden kansaneläkkeen määrään. Esimerkiksi henkilö, jonka työeläkkeen määrä on 250 euroa ja kansaneläkkeen määrä näin ollen 537 euroa kuukaudessa, saa ensi vuoden aikana eläkettä 180 euroa vähemmän kuin hän saisi, jos indeksitarkistukset tällä hallituskaudella olisi tehty normaalisti. Hallituksen politiikan seurauksena pienen työeläkkeen ansainnut näyttääkin yhä useammin putoavan takuueläkkeen saajaksi.

Pienten paikkausten sijaan olemme edellyttäneet hallitukselta toimenpideohjelmaa, jossa pienituloisten eläkeläisten asemaa tarkastellaan kokonaisuutena ja esitetään aidosti vaikuttavia toimia tilanteen parantamiseksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää ikääntyneiden naisten ja pieniä työeläkkeitä saavien asemaan.

Diabeteslääkkeiden korvaustaso on palautettava

Hallitus muutti vuoden 2016 lopulla valtioneuvoston asetusta (25/2013) lääketieteellisin perustein vaikeiksi ja pitkäaikaisiksi arvioitavista sairauksista. Asetusmuutoksen perusteella hallitus alensi diabeteksen hoitoon käytettävien muiden kuin insuliinilääkkeiden korvattavuutta vuoden 2017 alusta. Näiden aiemmin 100-prosenttisesti korvattujen (ylempi erityiskorvausluokka) lääkkeiden korvaus alennettiin 65-prosenttisesti korvattavaksi (alempi erityiskorvausluokka).

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

Hallituksen päätös koski noin 300 000 kakkostyyppin diabetesta sairastavaa ja nosti monen potilaan maksuosuutta sadoilla euroilla. Käytännössä päätös on kohdentunut ikäihmisiin, erityisesti monisairaisiin ja vähävaraisiin ihmisiin. Diabeteksen lisäsairaudet kasautuvat jo tällä hetkellä alimpiin tuloluokkiin, ja leikkaus lisää entisestään sosioekonomisia terveyseroja. Erikoissairaanhoidon palvelujen lisääntyminen ja jopa amputaatiot tulevat muutosten johdosta lisääntymään. Kun pelkkä diabeteksen hoito maksaa noin 1 300 euroa vuodessa/henkilö, niin tautiin liittyvien lisäsairauksien kustannukset nousevat noin 5 700 euroon. Vältettävissä olevien lisäsairauksien syntyä pitäisi ehkäistä, sillä muu tulee huomattavasti kalliimmaksi sekä yksilölle että yhteiskunnalle.

Huomioiden myös hallituksen muut päätökset, joilla on heikennetty perusetuuksia ja pienituloisimpien ihmisten toimeentuloa, asiakkaiden maksuosuuksien kasvattaminen ei ole kestävä poliitiikka. Olisi oikeudenmukaisempaa, että diabeteslääkkeiden korvattavuuden heikentämisen sijaan kaikkien sairauksien lääkehoidon korvattavuus arvioitaisiin samanaikaisesti ja yhtäläisin perustein. Tästä syystä olemme esittäneet, että aiemmin 65 %:n korvausluokkaan pudotetut diabeteslääkkeet korvataan jatkossa 100-prosenttisesti. Mahdolliset korvausten muutokset tulee tehdä jatkossa yhtäläisin perustein.

Vanhuspalveluista leikkaaminen ei ole oikein

Hallitus on leikannut vanhuspalveluista heikentämällä vanhuspalvelulain velvoitteita. Kunnissa tarvittavan vanhustenhuollon asiantuntemuksen laajuutta on heikennetty ja vanhusten oikeus vastuutyöntekijään on poistettu laista. Nyt hallitus jatkaa vanhuspalveluihin tarkoitettujen valtionosuuksien vähentämistä kesäkuussa 2017 uusitun hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi annetun laatusuosituksen perusteella. Kuntien menojen arvioidaan vähenvän 16,5 milj. euroa vuonna 2018 ja 33,5 milj. euroa vuonna 2019, ja peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään vastaavasti 4,2 milj. euron vähennys vuonna 2018 ja 8,5 milj. euron vähennys vuonna 2019. Laatusuosituksessa mm. yhdenmukaistetaan henkilöstön mitoittamista niin, että julkisia ja yksityisiä palveluntuottajia koskevat samat vaatimukset, virkistystoiminnan henkilöstö ja sosiaalista toimintakykyä ylläpitävä henkilöstö, hoiva-avustajat, alan opiskelijat ja oppisopimuskoulutettavat luetaan mukaan henkilöstömitoitukseen ja mitoituksessa huomioidaan teknologisia ratkaisuja. Lisäksi hallitus heikentää vanhusten kotiin vietäviä palveluita vetoamalla omais- ja perhehoidon tuomiin säästöihin. Pidämme hallituksen leikkauksia vastuuttomina. Ne tarkoittavat käytännössä sitä, että ikäihmisten hoidossa on jatkossa vähemmän koulutettua ja osaavaa hoitohenkilöstöä. Tämä vaarantaa hoidon laadun ja asiakasturvallisuuden. Lasketut säästöpotentiaalit eivät ole realistisia. Säästöjen ottaminen koulutetusta hoitohenkilöstöstä tulee valiokunnassa kuultujen asiantuntija-arvioiden mukaan kalliiksi mahdollisten hoitovirheiden ja henkilöstön uupumisen kautta. Työn kuormittavuus tehostetussa palveluasumisessa ja kotihoidossa näkyy esimerkiksi sairauslomien määrässä. Jos työntekijöille ei anneta realistisia toimintaedellytyksiä hyvän ja laadukkaan hoidon tarjoamiseen, niin oletetut säästöt muuttuvat raskaiksi lisäkustannuksiksi kalliimpien korvaavien hoitojen lisääntymisenä ja henkilöstön sairauspoissaolojen kasvuna.

Ikäihmisten määrä on kasvussa, ja he elävät entistä vanhemmiksi. Palveluita tarvitsevien ikäihmisten määrän kasvu niin kotihoidossa kuin tehostetuissa asumispalveluissa edellyttäisi myös vastaavasti lisäyksiä henkilöstömääriin. THL:n seurannan mukaan kotihoidon asiakasmäärä on

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

kasvanut 3 000 hengellä ja henkilöstön määrä on vähentynyt 400 hengellä vuodesta 2014 vuoteen 2016 (kotihoidon seurantaviikko). Tällainen kehitys johtaa väistämättä heikkeneviin vanhustenhuollon palveluihin ja hoitohenkilöstön työmäärän lisääntymiseen. Terveydenhuoltoalan ammattilaisilta tulee liittoihin viikoittain viestejä liian niukasta henkilöstömitoituksesta. Viesti on selvä: Tehostetussa palveluasumisessa ja kotihoidossa henkilöstömitoitus on paikoittain niin matala, että asiakkaiden hyvää hoitoa ja turvallisuutta on enää vaikea turvata. Koulutetun hoitohenkilöstön määrän vähentäminen ja osaamisen heikentäminen eivät ole vastauksia vanhustyön haasteisiin. Tukipalveluhenkilöstöä on oltava riittävästi, jotta koulutettu hoitohenkilöstö voi keskittyä perustehtävään, asiakkaiden laadukkaaseen hoitoon.

Teknologisten ratkaisujen hyödyntäminen vanhustyössä samoin kuin kuntouttavan työotteen käyttäminen edellyttävät myös alkuvaiheen riittävää resursointia. Esim. Geronomiliiton mukaan teknologian vaikuttavuus ikääntyneiden hyvinvointiin on vielä suurelta osin kokeiluasteella ja vaatii taustalleen runsaammin tutkittua tietoa sekä käytettävyydestä että eettisistä seikoista. Superin mukaan ikäihmisten omatoimisuutta voisi helposti parantaa liikkumiskyvyn turvaamisella. Se olisi mahdollista, jos päivittäin asiakkaiden kodeissa käyville kotihoidon työntekijöille annetaan pieni lisäaika vanhuksen päivittäisen liikkumistarpeen turvaamiseen. Hallituksen tulisi kehittää vanhustyötä asiantuntijoiden ohjeistuksen mukaan. Vain näin voidaan saavuttaa kestäviä muutoksia palvelutuotannossa ja säästöjä pidemmällä aikavälillä.

Edellyttämme, ettei leikkauksia vanhuspalveluihin tehdä, vaan valtionosuudet palautetaan ja käytetään vanhuspalveluiden parantamiseen.

Lapsiperheiden asema on turvattava

Hallitus on viimein tehnyt lapsiperheiden aseman parantamiseksi joitakin toimia: lapsilisän yksinhuoltajakorotusta nostetaan n. 5 eurolla kuukaudessa, vähimmäismääräisiä päivärahoja korotetaan vajaalla eurolla päivässä, jotta päiväraha ylittäisi 20 prosentin veroasteella laskettuna perustoimeentulotuen määrän, ja varhaiskasvatuksen maksuja alennetaan. Nämä ratkaisut ovat tärkeitä ja oikeansuuntaisia, mutta on huomattava, että niillä ei vielä saada korjattua käynnissä olevaa eriarvoistumiskehitystä. Verotuksen lapsivähennys poistuu, aiemmin on jo lapsilisät irrotettu indeksistä ja tasoa on leikattu, ja moniin lapsiperheisiin vaikuttavien kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien on annettu laskea (vuodelle 2016), niitä on leikattu (vuodelle 2017) ja lopulta indeksit jäädytetään tälle alemmalle tasolle (vuosille 2018—2019). Lisäksi oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen on rajattu vanhemman työmarkkina-aseman perusteella niin, että työttömien lapsilla ei ole samoja oikeuksia kuin työssäkäyvien vanhempien lapsilla, kerhotoiminnan maksut on kaksinkertaistettu ja ryhmäkokoja on kasvatettu.

Hallituksen leikkaukset ovat kohdistuneet erityisesti jo valmiiksi vaikeassa asemassa oleviin lapsiperheisiin. Yhteisvaikutukset perhettä kohden voivat olla hyvin merkittävät, etenkin jos vanhemmat ovat työttöminä tai muun etuuden varassa. Lapsiperheköyhyyden vähentäminen ja sen seurausten lieventäminen vaativat johdonmukaista politiikkaa ja suunniteltua suurempaa panostusta perhe-etuuksien reaalitason nostamiseen. Talousarvioesityksessä ei ole otettu kantaa siihen, onko talousarvion laatimisen yhteydessä tehty kokonaisvaltaista lapsivaikutusten arviointia. Esityksestä ei käy myöskään esimerkiksi ilmi, miten siinä on otettu huomioon lapsiperheisiin kohdistuvien muutosten tulonjakovaikutusten arviointia. Kokonaisvaltainen lapsivaikutusten arvi-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

ointi on välttämätöntä, jotta voitaisiin todeta, miten eri suuntiin vaikuttavat muutokset kohdistuvat suoraan tai välillisesti lapsiperheiden arkeen, sekä taloudelliseen tilanteeseen että palveluiden saatavuuteen ja tavoitettavuuteen.

Johdonmukaisuutta ja kokonaisvaltaisuutta tarvitaan lisää. Lapsiasiainvaltuutettu on esittänyt ratkaisuksi myös lapsen oikeuksia koskevan kansallisen strategian laatimista, jossa huomioitaisiin kaikkien lasten tilanne ja YK:n sopimusten mukaiset oikeudet. Strategia yhdistettynä kansalliseen kehittämissuunniteluun ja budjetointiin toisi lasten aseman paremmin keskiöön ja olennaiseksi osaksi päätöksentekoprosesseja.

Opiskelun ja perheen yhteensovittamista on helpotettava

Hallitus on heikentänyt kaudellaan monin tavoin opiskelijoiden taloudellista asemaa. Myös siinä myönteinen uudistus opiskelijoiden siirtämisestä yleisen asumistuen piiriin on johtanut joidenkin opiskelijoiden kohtuuttomaan toimeentulon heikentymiseen. Etenkin opiskelevien lapsiperheiden asema on useamman päätöksen seurauksena heikentynyt. Siksi onkin hyvä, että opintotukeen lisätään huoltajakorotus alle 18-vuotiasta lasta huoltavalle opiskelijalle, vaikkei se kompensoikaan aiempia leikkauksia etuuksiin. Hallituksen huoltajakorotusta koskevan esityksen (HE 139/2017 vp) mukaan korkeakouluopiskelijoiden opintorahan leikkaus ja opintorahan huomioonottaminen tulona asumistuessa vähentävät perheellisten opiskelijoiden käytettävissä olevaa rahamuotoista tukea. Korkeakouluopiskelijoilla opintorahan perusmäärä leikkaantuu n. 53—86 euroa kuukaudessa riippuen opintojen aloitusajankohdasta. Asumistuen määrän arvioidaan puolestaan laskevan perheellisillä opiskelijoilla keskimäärin 27 eurolla kuukaudessa (HE 229/2016 vp ja HE 231/2016 vp).

Huoltajakorotuksesta huolimatta myös perheellisten opiskelijoiden opintotuen kokonaistaso laskeekin opintorahaan tehtyjen leikkausten sekä asumistuen ehtojen kiristämisen myötä. Opiskelun ja perheen yhteensovittamiseen onkin syytä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Tämä on keskeistä myös siitä näkökulmasta, että Suomessa syntyvyys on ennätysellisen alhaisella tasolla.

Lapsiperheiden palveluihin on satsattava

Viime hallituskaudella uudistetun sosiaalihuoltolain mukaan lapsiperheet ovat oikeutettuja välttämättömään kotipalveluun. Lailla on haluttu madaltaa kynnystä sosiaalipalveluihin ja turvata perheille tuki oikeaan aikaan. Lain voimaantulosta alkaen vuosittaista valtionosuutta lastensuojelun kehittämiseen on lisätty 10 milj. euroa sekä lastensuojelulain että sosiaalihuoltolain muutosten toimeenpanoon. Satsaukset ovat osoittautuneet erittäin tarpeellisiksi, mutta kuitenkin riittämättömiksi. Kunnat eivät edelleenkään tarjoa kotipalveluja lain mukaisesti, eivätkä perheet tiedä oikeudestaan saada välttämätöntä kotipalvelua myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Pidämme tärkeänä, että kaikki palveluja tarvitsevat perheet myös pääsevät tuen piiriin. Jotta matalan kynnyksen palvelut ja oikea-aikainen tuki lapsiperheille voidaan taata koko maassa, on valtionosuuksia perheiden kotipalvelun saatavuuden parantamiseksi lisättävä.

Ehkäiseviin ja hyvinvointia edistäviin palveluihin keskittyminen näyttää jättäneen lastensuojelun taka-alalle. Lastensuojelun tarve ei kuitenkaan ole vähentynyt, vaan esimerkiksi kiireellisten

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

sijoitusten määrät ovat huolestuttavassa kasvussa. Myös niin sanottu korjaava työ ehkäisee ongelmien syntymistä etenkin ylisukupolvisen huono-osaisuuden torjumisessa. Yhdymme valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden näkemykseen siitä, että lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon palveluiden vaikuttavuus ja laatu on erityisesti huomioitava ja turvattava niiden kehittäminen kiinteänä osana palvelujärjestelmää.

Asumistuen leikkaaminen vaikeuttaa arjessa selviytymistä

Hallitus aikoo leikata yleisen asumistuen tasoa jatkamalla asumistukea myönnettäessä hyväksyttävien enimmäisasumismenojen jäädyttämistä. Hallitus on jäädyttänyt menot vuoden 2015 tasolle vuosien 2016 ja 2017 budjeteissa. Lisäksi hallitus on alentanut enimmäisasumismenoja kuntaryhmissä 3 ja 4. Ensi vuonna hallitus aikoo paitsi jatkaa enimmäismenojen jäädyttämistä myös sitoa enimmäisasumismenot elinkustannusindeksiin sen sijaan, että menot seuraisivat vuokratuoksia. Hallitus ottaa myös käyttöön enimmäisasumismenon vuokra-asunnon osalle (ns. osa-asunnon normi), mikä heikentää erityisesti kimppa-asujien tukea. Em. leikkausten myötä hallitus leikkaa yleisen asumistuen tasosta yhteensä 28 miljoonaa euroa. Lisäksi kansaneläkeindeksiin si-dottujen etuuksien indeksijäädytys leikkaa yleistä asumistukea 1,5 miljoonalla eurolla.

Yleisen asumistuen keskeisin ongelma on tukea myönnettäessä hyväksyttävän vuokratason alhai-suus verrattuna markkinavuokriin. Ratkaisu ei voi olla asumistuen heikentäminen ja enimmäis-asumismenojen jäädyttäminen, mikä tarkoittaa yhä useamman ihmisen omavastuuseisuuden kas-vamista. Pidämme tärkeänä asumiskustannusten nousun hillitsemistä, mutta mielestämme on väärin tavoitella sitä heikentämällä etuuden saajien arkista toimeentuloa.

Monet asumistuen saajat joutuvat paikkaamaan matalaa asumistukeaan turvautumalla pitkäaikai-seen toimeentulotukeen. Hallituksen esityksessä arvioidaan, että yli 40 prosenttia asumistuen säästöistä siirtyy toimeentulotuen menoksi ja esitys tulisi kasvattamaan toimeentulotukimenoja vuonna 2018 noin 11,6 miljoonalla eurolla. Tämä lisää ihmisten köyhyyttä ja on kannustinlouk-kujen purkamista ajatellen väärä ratkaisu. Yhteiskuntapoliittisesti kestävämpi ratkaisu on ensisi-jaisten etuuksien hyvä taso, jolloin viimesijainen toimeentulotuki vastaa pääsääntöisesti akuutteihin taloudellisen tuen tarpeisiin. Hallituksen leikkauslinjaa, jossa ilman kattavia vaikutusarvioita kohdistetaan lukuisia perusetuusleikkauksia toistuvasti samoihin ihmisiin, ei voi hyväksyä.

Haluamme kehittää asuntopoliittikkaa ja asumisen tukijärjestelmiä suunnitelmallisesti osana kes-tävää yhteiskuntaa. Esitämme, että hallituksen esittämä säästö yleiseen asumistukeen perutaan.

Työttömien tilannetta ei pidä taas heikentää

Hallitus esittää jälleen uusia leikkauksia työttömyysturvaan. Työttömyysturvaa on tarkoitus lei-kata osana ns. aktiivimallia, jolla pyritään aktivoimaan ihmistä työttömyyden pitkittyessä. Pi-dämme sinänsä järkevänä hallituksen lähtökohtaa, jossa ihmisen aktiivisuutta tuetaan eikä häntä jätettäisi yksin työttömyyden aikana. Kuitenkin hallituksen keinovalikoima on mielestämme puutteellinen.

Käytännössä työtön ei pysty välttämään aktiivimalliin sisältyvää tuen leikkaamista 4,65 %:lla, mikäli työtä tai aktivointitoimia ei ole saatavilla. Näin mallista uhkaa tulla työttömyysturvan leik-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1/sd

kaus, jota emme voi hyväksyä. On myös vaarana, että leikkaukset kohdistuvat heikommassa asemassa oleviin ihmisiin, joille satunnainen aktivoituminen töiden pariin on erityisen vaikeaa.

Työttömyysturva on tasoltaan mm. THL:n perusturvan riittävyden arviointiraportin ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean mukaan riittämätön eikä siihen tulisi tehdä perusteettomia leikkauksia. Työttömyysturvan leikkaaminen ei ole oikea keino ihmisten aktivointiin ja työllisyyden parantamiseen. Siksi emme voi hyväksyä aktiivimalliin sisältyvää työttömyysturvan leikkaamista.

Esitämme, että TE-toimistojen henkilökohtaista palvelua, palkkatuen käyttöä, järjestöjen työllistämisedellytyksiä, työvoimakoulutusta jne. kehitetään tukien leikkaamisen sijaan. Aktiivimalliin sisältyy myös esitys siitä, että työttömyyden alun omavastuupäivät vähennetään 7 arkipäivästä viiteen päivään. Tätä uudistusta kannatamme.

Valinnanvapauspilottien rahoitus jäihin

Hallituksen esitys sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistamiseksi odottaa eduskunnassa siihen liittyvän ns. valinnanvapausesityksen antamista. Optimistisimpien arvioiden mukaan koko sote-uudistus valmistuisi eduskunnasta kevätistunto-kauden 2018 loppuun mennessä. Kuitenkin ns. valinnanvapautta koskeva esitys ei ole vielä lausuntokierroksellakaan. Katsomme, ettei epävarman valinnanvapaus Hankkeen pilotointiin pidä satsata palvelujärjestelmässä muutenkin kipeästi tarvittuja euroja. Ehdotamme, että tarkoitukseen varattu 100 miljoonan euron rahoitus jätetään tässä vaiheessa antamatta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2017

Tuula Haatainen sd
Anneli Kiljunen sd
Kristiina Salonen sd
Satu Taavitsainen sd

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 2 /ps

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Digi-sote

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on meneillään useita merkittäviä muutoksia, jotka vaikuttavat sekä yksilön hyvinvointiin että yhteiskunnan vakauteen. Eräs tällainen iso uudistus on sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote), jonka valmistelu on vielä kesken. Muutoinkin toimintaympäristön muutos on sektorilla moninaista.

Perussuomalaiset ovat erittäin huolestuneita sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ytimessä olevasta ICT-kokonaisuudesta ja siitä, millainen hintalappu digitaalisilla- ja sähköisillä hankkeilla tulee olemaan tulevaisuudessa. ICT-hankkeisiin kohdistettu rahoitus on suurta. Perussuomalaiset vaativat, että ICT-hankkeiden etenemistä seurataan tarkasti ja niissä esiintyvistä mahdollisista ongelmista informoidaan heti. Sotelle asetettujen säästötavoitteiden saavuttaminen edellyttää sitä, että sote-ITC onnistuu.

Indeksijäädytykset ja lääkekorvaukset

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että eriarvoistuminen yhteiskunnassamme on lisääntynyt. Tähän kehitykseen ovat vaikuttaneet mm. lukuisat indeksijäädytykset ja lääkekorvauksista tehdyt leikkaukset.

Lääkekorvauksiin on tehty toistuvasti kovia leikkauksia, ja perussuomalaiset toteavat, että tätä kautta haettujen säästöjen tie on nyt käyty loppuun. Viimeisimmät lääkekorvauksista tehdyt leikkaukset ovat vaikuttaneet siihen, että erityisesti useita lääkkeitä tarvitsevat pienituloiset vanhukset ja sairaat ovat joutuneet puntaroimaan, ostavatko he lääkkeitä vai ruokaa. Ei voi olla niin, että kansalaiset joutuvat valitsemaan lääkkeen ja ruoan välillä. Perussuomalaisten mielestä lääkekorvauksista tehdyt leikkaukset on arvioitava uudelleen ja niitä on peruttava.

Ikääntyneet ja vanhustenhoito

Perussuomalaiset haluavat Suomesta maan, jossa kenenkään ei tarvitse pelätä vanhenemista. Vanhustenhoidosta ollaan kuitenkin hakemassa säästöjä, joiden vaikutukset ovat vakavia. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi antaa suosituksia hyvään vanhustenhoitoon. Suositus uudistettiin kesällä 2017 ja siihen kirjattiin myös hoitohenkilöstön mitoittamiseen liittyvät suositukset, joiden myötä hallitus hakee säästöjä vanhustenhoidon kustannuksista. Suosituksen mukaan henkilöstömitoitus tehostetussa palveluasumisessa on 0,5 ja mitoittamiseen lasketaan monia eri alan työntekijöitä. Perussuomalaiset ovat huolestuneet kehityksestä, joka tästä saattaa seurata. Vaarana on, että vanhustenhoidossa työskentelevien enemmistö on muita kuin hoitoalan ammattikoulutettuja työntekijöitä. Tällä on potilasturvallisuutta vaarantava vaikutus. Perussuomalaiset haluavat potilasturvallisuuden parantuvan Suomessa ja kritisoi- vat potilasturvallisuutta heikentäviä uhkia sekä myös sitä, että potilasvahinkoihin liittyviä indikaattoreita ei ole kirjattu ollenkaan vuoden 2018 budjettiin. Perussuomalaisten mielestä potilas-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp Eriävä mielipide 2 /ps

vahinkojen määrien seuraaminen valtakunnallisesti on erittäin tärkeää ja niiden ennaltaehkäisemiseksi tulee kohdentaa resursseja.

Perussuomalaiset esittävätkin, että tehostetun palveluasumisen hoitajamitoitus tulee säätää lailla, jolla turvataan riittävä ja ammattitaitoinen vanhustenhoito jokaiselle sitä tarvitsevalle. Tähän hoitajamitoitukseen ei tule laskea ns. tukihenkilöstöä, vaan heidän tarpeensa on arvioitava erikseen. Tukihenkilöstöä tarvitaan vanhustenhoidossa muun muassa ulkoiluttamaan vanhuksia ja tuottamaan heille erilasta viriketoimintaa. Myös vanhusten kuntouttamiseen ja fysioterapian tarpeeseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Perussuomalaiset kantavat erityistä huolta vanhusten kotihoidosta. Yhä useampi vanhus asuu omassa kodissaan kotipalvelun turvin, mutta joutuu olemaan kohtuuttoman pitkään yksin kodissaan palveluja odottaessaan. Perussuomalaisten mielestä vanhusten kotihoidon resurssit ovat tällä hetkellä riittämättömät ja resurssia tulee lisätä.

Omaishoitajat

Omaishoidon osalta tarkoituksenmukaista ja kohtuullista on, että omaishoitoon kuuluva tukipalkkio muutetaan omaishoitajalle verottomaksi tuloksi. Omaishoito on raskasta työtä, ja kansalaisyhteiskunnan ikääntyminen ja laitoshoitopaikkojen vähentäminen tulevat kasvattamaan omaishoidon tarvetta entisestään. Omaishoitajien työtaakka on raskasta, ja työ on yleensä ympärivuorokautista. Omaishoitajien virkistäytymiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, ja heidän lakisääteisten vapaapäiviensä ajaksi omaishoitajan hoidettavalle tulee löytyä hyvä sijaishoitopaikka, jossa on riittävästi hoitajien resursseja. Perussuomalaiset esittävät, että omaishoitajien jaksamista tulisi tukea esimerkiksi tarjoamalla heille liikuntapalveluja. Jokaisella suomalaisella omaishoitajalla tulee olla oikeus päästä uimaan ja erilaisiin liikuntapalveluihin maksutta.

Veteraanit

Veteraaneja muistetaan Suomen satavuotisjuhlavuonna monella taholla. Talousarviossa ensi vuodelle veteraanien tukemiseen ehdotetaan huomattavasti vähemmän määrärahoja kuin tälle vuodelle. Samalla kuitenkin hallituksen toimesta kiireellisen sosiaalihuollon turvaamiseen laittomasti maassa oleville on osoitettu lisärahoitusta. Tämä on erityisen huolestuttavaa, sillä eräisiin keskeisimpiin muihin toimintoihin ei ole esitetty lisärahoitusta. Sotiemme veteraanien iänkin huomioiden oikeampaa olisi poistaa sotilasvammalaista nykyinen vuosien 1939—1945 sotien johdosta vahingoittuneelle tai sairastuneelle säädetty haitta-aste.

Suomalainen tutkimus

Tutkimusrahoitukseen kuuluvaa valtion perusrahoitusta on huolestuttavasti alennettu, etenkin viime vuosien aikana. Tämä heikentää tutkimuksen laatua ja on hyvin vaarallinen kehityssuunta. Suomessa on tehty tieteellisesti korkeatasoista tutkimusta, ja suomalaiset tutkijat ovat menestyneet hyvin ja tarvitsevat kaiken tuen myös jatkossa. Yhteiskunnan ohjaamisessa tietopohjalla on olennainen merkitys. Päätöksenteon tulisi nojautua tutkittuun tieteelliseen tietoon. Erityisesti sote-uudistuksen yhteydessä tulisi turvata terveyden- ja sosiaalihuollon tutkimusrahoitus. Sosiaalihuollon, sosiaalityö- ja sosiaalityön yliopistotasoisiin tutkimushankkeisiin tulisi kohdentaa uusi momentti talousarviossa. On erittäin huolestuttavaa, että sosiaalihuollon tutkimukseen ei ole

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 2 /ps

kohdennettu hallituksen budjetissa resursseja. Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontaviraston (Valvira), samoin kuin THL:n rahoitus tulee turvata oikeusturvan toteutumiseksi.

Syrjäytyminen

Nyky-yhteiskunnassa, jossa elämme varsin kovien paineiden alla, ilmenee myös mielenterveysongelmia, yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Työttömyys koskettaa lukuisia perheitä, ja köyhyys on lapsiperheissä arkipäivää. Lasten kokemus köyhyys on asia, jota on myös tutkittu Suomessa paljon. Lapsista jopa viisi prosenttia asui perusturvan varassa elävissä perheissä tutkimusvuonna 2014, kertoo Tilastokeskuksen Suomen tulojakotilasto (http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_001.html?s=0). Köyhyyden kokemus jättää jälkensä.

On tärkeää, että erityisesti nuorten mielenterveydestä huolehditaan riittävässä määrin. Lastensuojeluun tulee kiinnittää huomiota ja siihen, että syrjäytymisen kierre katkaistaan. Perussuomalaiset ovat erittäin huolestuneita siitä, että hallitus ei vielä kukaan kohdenna resursseja kansalliselle itsemurhia ehkäisevälle ohjelmalle. Perussuomalaiset esittävät, että tähän tärkeään hankkeeseen kohdennetaan resursseja. Hankkeesta on kirjaus hallituksen Kärkihanke 2:ssa, mutta on ollut ikävää huomata, että hanke ei ole vielä kukaan edennyt.

Vaikutusarviointit

Muina kehittämistoimenpiteinä ehdotamme, että lainvalmistelussa ja erilaisia kehittämistoimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa varmistettaisiin riittävien vaikutusarviointien laatiminen. Meidän tulee tietää, minkälaisia vaikutuksia hallituksen tekemillä päätöksillä on kansalaisiin. Etenkin lapsivaikutusten arviointi on välttämätöntä. Myös lastensuojelun tilannetta tulisi arvioida jatkuvasti ja siitä tulisi tehdä selvitys. On erittäin huolestuttavaa, että sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärät ovat kasvaneet vuosi vuodelta suuremmiksi. Samaan aikaan ammattikoulutettujen sosiaalityöntekijöiden määrä on riittämätön.

Saattohoito

Perussuomalaisten mielestä hyvä ja arvokas saattohoito on jokaisen kansalaisen oikeus. Perussuomalaiset ovat jo vuosia tehneet erilaisia toimia palliatiivisen ja saattohoidon kehittämiseksi, yhdenvertaistamiseksi ja parantamiseksi. Perussuomalaiset pitävät hyvänä hallituksen kohdistamaa resurssia saattohoidon kehittämiseksi, mutta toteavat myös, että kansalaisten oikeutta ja mahdollisuutta saada oikea-aikaista ja laadukasta saattohoitoa tulee vahvistaa entisestään erillisellä saattohoitolainsäädännöllä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ei lausunnossaan riittävästi painottanut edellä olevia asioita.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 2 /ps

Helsingissä 20.10.2017

Arja Juvonen ps

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 3

Perustelut

Hallituksen politiikka kasvattaa eriarvoisuutta ja köyhyyttä

Sipilän hallitus on toteuttanut koko hallituskautensa ajan eriarvoistavaa politiikkaa. Eduskunnan tietopalvelun ja ekonomistien laskelmien mukaan tuloerot ovat kasvaneet vuosina 2015—2018. Pienituloisimmilla käytettävissä olevat tulot ovat laskeneet jopa yhden prosentin tämän hallituskauden aikana, samalla kun korkeimmalla suurituloisimmilla käytettävissä olevat tulot ovat päätöspäätöksperustaisesti parantuneet. Kyseessä on selvä käänne edellisen hallituksen kauteen (2011—2015), jolloin tehtiin tuloeroja kaventavaa politiikkaa.

Asiantuntijat ovat koko hallituskauden kritisoineet hallitusta vaikutusarviointien laiminlyönnistä. Hallitus ei riittävästi arvioi päätöksensä vaikutuksia eri sosioekonomisiin ryhmiin. Myös hallituksen perustama lainsäädännön arviointiryhmä on huomauttanut tästä toistuvasti. Esimerkiksi sukupuoli- ja lapsivaikutusarvioinnit sekä vaikutukset tulonjakoon on arvioitu riittämättömästi. Hallituksen tekemät perusturva- ja indeksijäädtykset, opintorahan sekä asumistuen leikkaukset sekä lääke- ja matkakorvausten leikkaukset osuvat kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin suomalaisiin ja samoihin sosioekonomisiin ihmisryhmiin. Hallituksen ajamat leikkaukset ovat lisänneet toimeentulotuen tarvetta, mikä lisää kustannuksia toisaalla ja on köyhyyspoliittisesti epätoivottavin tulos.

Sipilän hallituksen talousarvioesityksessä ei ole otettu kantaa siihen, onko sen laatimisen yhteydessä tehty kokonaisvaltaista lapsivaikutusten arviointia. Esityksessä ei myöskään ole otettu huomioon lapsiperheisiin kohdistuvien muutosten tulonjakovaikutusten arviointia. Kuten lapsiasiavaltuutettu toteaa valiokunnalle antamassaan lausunnossa: "Kokonaisvaltainen lapsivaikutusten arviointi on välttämätöntä, jotta voitaisiin todeta, miten eri suuntiin vaikuttavat muutokset kohdistuvat suoraan tai välillisesti lapsiperheiden arkeen, sekä taloudelliseen tilanteeseen että palveluiden saatavuuteen ja tavoitettavuuteen."

Myös Lastensuojelun Keskusliitto huomauttaa, että Sipilän hallituksen leikkaukset ovat kohdistuneet jo valmiiksi vaikeassa asemassa oleviin lapsiperheisiin. Lapsilisien indeksikorotuksen jäädyttäminen, kotihoidon tuen ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittaminen ovat vaikeuttaneet monen lapsiperheen arkea. Kun hallitus jättää arvioimatta päätöksensä vaikutukset eri väestöryhmiin, esimerkiksi lapsiperheisiin kohdistuvien päätösten todellinen vaikutus ei tule esiin. Eri uudistusten vaikutukset toisiinsa olisi arvioitava ja niitä olisi kehitettävä kokonaisuutena, kuten mm. lapsiasiainvaltuutettu ja Lastensuojelun Keskusliitto lausunnoissaan vaativat.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunnossa viitataan perustuslakivaliokunnan lausuntoihin (PeVL 11/2015 vp ja PeVL 12/2015 vp), joissa todetaan, etteivät lapsiperheiden asemaan vaikuttavat uudistukset saa olla yhteisvaikutuksiltaan lapsiperheille kohtuuttomia. Käytännössä Sipilän hallituksen toimeentulotuen tarvetta lisäävä politiikka lisää lapsiperheköyhyyttä ja köyhyyden periytyvyyttä. Perheiden köyhyys on yksi suurimpia lasten eriarvoisuuden aiheuttajia ja keskeinen lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen riskitekijä. Vuonna 1987 syntyneistä toimeentulotukea saaneista

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

nuorista 72 prosentilla on toimeentulotukea saanut vanhempi. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä on lähes joka viides kotitalousväestöstä, noin 927 000 henkilöä. Suomessa on tulonjakotilaston mukaan 101 000 köyhää lasta, mikä tarkoittaa lähes joka kymmenettä lasta.

Lapsiasiavaltuutetun lausunnon mukaan hallituksen toteuttama subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen kohdistuu usein juuri heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin, joiden vanhemmista ainakin toinen on esimerkiksi työtön. Lisäheikkennystä perheen tilanteeseen aiheuttaa lisäksi verotuksen lapsivähennyksen poisto. Vaikka varhaiskasvatuksen maksujen alentaminen, lapsilisän yksinhuoltajakorotus ja alimpien äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahojen korotus ovat oikeansuuntaisia toimenpiteitä, verotuksen lapsivähennys pienentää osaltaan lapsiperheiden käytävissä olevia tuloja.

Kuten Lastensuojelun Keskusliitto toteaa, merkittävä osa pääministeri Sipilän hallituksen talouden sopeutustoimista osuu nuorten perheiden kotitalouksiin esimerkiksi koulutukseen ja varhaiskasvatukseen kohdistuneina leikkauksina. Vihreiden näkemys on, että lapsiperheköyhyyden vähentämisen ja lasten luokkayhteiskunnan torjumisen tulisi olla keskeinen yhteiskunnallinen tavoite kaikilla politiikan alueilla.

Laadukas varhaiskasvatus on tutkitusti tehokas keino edistää lasten hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä. Hallituksen tulisi turvata riittävät resurssit lasten varhaiskasvatuksen laadun, henkilöstön työhyvinvoinnin ja pienten ryhmäkokojen takaamiseksi. Varhaiskasvatukseen osallistumisaste on Suomessa Euroopan alimpia. Aliedustettuina ovat erityisesti matalasti koulutettujen vanhempien ja maahanmuuttajaperheiden lapset.

Tutkimusten mukaan subjektiivinen päivähoito-oikeus tasaa koulutukseen ja tulotasoon liittyvää yhteiskunnallista epätasa-arvoisuutta ja ennaltaehkäisee olemassa olevien ongelmien syvenemistä. Se on yksi tärkeimmistä lastensuojelun avoimuuden tukitoimista, ja sen rajaaminen voi kasvat-
taa lastensuojelun kustannuksia.

Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ei voi olla riippuvainen hänen vanhempiensa työmarkkina-asemasta. Kyse on ensisijaisesti lapsen oikeudesta, ei vanhemman. Samalla subjektiivinen päivähoito-oikeus kuitenkin tukee perheitä, työnantajia ja laajemmin koko yhteiskuntaa. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta tulee luopua ja varhaiskasvatuksen laatua tulee samalla vahvistaa, kuten mm. Lastensuojelun Keskusliitto esittää.

Päivähoidon ryhmäkokojen kasvattaminen ja ammattikasvattajien määrän vähentäminen heikentävät varhaiskasvatuksen laatua. Hoitajamitoituksen heikennys lisää entisestään fyysisesti ja henkisesti kuormittavan, pienipalkkaisen ja naisvaltaisen alan kuormittavuutta ja heikentää alan työllisyyttä. Hallitus ei ole asianmukaisesti arvioinut esityksensä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvon tai lapsen edun näkökulmasta. Aivan kuten Lastensuojelun Keskusliitto lausunnossaan muistuttaa, valtion talousarvio on lasten oikeuksien toimeenpanon väline ja siksi talousarviossa esitetyistä toimenpiteistä tulisi tehdä kattava lapsivaikutusten arviointi. Lapsiasiavaltuutetun tavoitin Lastensuojelun Keskusliitto esittääkin, että lapsen oikeuksien edistämiseksi Suomeen luodaan kansallinen YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen pohjautuva lapsistrategia. Tätä on pidettävä kannatettavana ehdotuksena.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp **Eriävä mielipide 3 /vihr**

Tasa-arvon lisäämiseksi hallituksen tulee vauhdittaa perhevapaaudistuksen toteuttamista. Keskeistä uudistuksessa on parantaa perheiden hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta sekä työelämän tasa-arvoa ja lisätä isien perhevapaiden käyttöä ja huolehtia siitä, että vanhempien osa-aikatyön tekemisen realistiset mahdollisuudet vahvistuvat.

Suurimmat leikkaukset on kohdistettu opiskelijoihin. Hallitus petti koulutuslupauksensa ja leikkasi opintotukea merkittävästi. Opintotuen indeksisidonnaisuuden lakkauttamisen seurauksena opintotuen reaaliarvo alenee ajan kuluessa. Hallituksen tekemä opintotuki uudistus on heikentänyt koulutuksellista tasa-arvoa ja pidentänyt opintoaikoja. Opiskelijoiden asumistuen sekä opintorahan leikkaukset heikentävät sosiaalista kiertoa ja lisäävät kouluttamattomuuden periytymistä. Hallitus on muuttanut opintotukijärjestelmää lainapainotteisemmaksi. Lainapainotteinen opintotuki ei sovi nykyaikaan, jossa työelämä on epävakaa ja pirstaleista eikä taetta opiskelun jälkeisestä pysyvästä työstä ole.

Korkeakouluopiskelijoiden merkittävin opintoja hidastava tekijä on opiskelijoiden heikko toimeentulo. Opiskelijoiden mahdollisuus keskittyä opintoihinsa on heikentynyt. Opintotuista päättäessä tulee myös muistaa toista astetta käyvät, niin ala- ja täysi-ikäiset itsenäisesti asuvat kuin vanhempiensa luonakin asuvat opiskelijat. Perheellisiltä opiskelijoilta leikattiin opintorahasta, mutta heille tehtiin huoltajakorotus, joka silti jätti saadut tulot alhaisemmiksi kuin ennen leikkauksia. Huoltajakorotuksesta huolimatta myös perheellisten opiskelijoiden opintotuen kokonaistaso laskee opintorahaan tehtyjen leikkausten ja asumistuen ehtojen kiristämisen vuoksi.

Indeksileikkaukset ja -jäädetykset peruttava

Sipilän hallituksen aikaisemmillä päätöksillä perusturvaetuuksien tasoa leikattiin jo vuosina 2016 ja 2017. Tasoleikkauksen lisäksi kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksiin sidottujen etuuksien indeksikorotukset jäädettiin vuosiksi 2018—2019. Jäädetykset koskevat muun muassa kansaneläkettä, työttömyysturvaa, perhe-eläkettä, rintamalisää ja vammaistukia.

Valtiovarainministeriö arvioi, että vuoden 2018 talousarvioesitys leikkaa kahdessa pienituloisimmassa kymmenyksessä käytettävissä olevia tuloja, kun taas hyvätuloisilla tulot nousevat. Euro-määräisesti pienituloisimman kymmenyksen tulot supistuvat noin 37 euroa vuodessa. Useina peräkkäisinä vuosina tehdyt etuusleikkaukset ja elinkustannusten kiihtyvä kasvu heikentävät etuuksien varassa elävien ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten toimeentulon edellytyksiä.

Pienituloisten toimeentuloon vaikuttaa lisäksi kasvukeskuksissa nopeasti kohoava asumisen hinta. Pieni- ja keskituloisille kohdistetut veronkevennykset eivät myöskään paranna perusturvalla elävien toimeentuloa. Suomi on sitoutunut vähentämään EU2020-strategian puitteissa köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien ihmisten määrää 150 000:lla vuoteen 2020 mennessä. Tavoitteessa ei ole juurikaan edistytty.

Sen lisäksi, että indeksijäädetykset heikentävät heikoimmassa asemassa olevien toimeentuloa, se samalla lisää toimeentulotukiriippuvuutta ja siihen liittyviä työllistymisen kannustinloukkuja. Tällä on negatiivinen vaikutus työvoiman tarjontaan pitkällä aikavälillä. Kokonaistaloudellisen arvioiden pohjalta onkin perusteltua perua aiemmin tehdyt päätökset perusturva koskevista indeksijäädetyksistä.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

Indeksijäädytykset ovat vaikuttaneet myös korkeakoulujen rahoitukseen sekä kuntien valtionosuuksiin. Tämän seurauksena koulutuksen ja peruspalveluiden resurssit ovat vähentyneet ja edelleen vähentymässä. Indeksijäädytysten vaikutukset näkyvät pitkällä aikavälillä yhteiskunnassa heikoimmassa asemassa olevien ja paljon palveluita käyttävien mahdollisuuksien vähene misenä sekä kansallisen osaamispääoman kasvun hidastumisena.

Perustulokokeilua laajennettava

Perustulon kokeileminen on välttämätöntä. Perustulokokeilu tarjoaa mahdollisuuden nähdä perustulon vaikutukset ihmisten elämään, työllisyyteen, köyhyyteen ja elinkeinoelämään.

Hallituksen perustulokokeilu on kuitenkin valitettavan rajallinen. Hallituksen perustulokokeilun tavoitteet rajautuvat työmarkkinatuen saajien työssäkäynnin lisäämiseen, ja kokeilun piirissä on vain 2 000 suomalaista. Perustulossa on kyse paljon laajemmasta muutoksesta.

Jotta nähdään, miten kokeilu vaikuttaa erilaisiin ihmisryhmiin ja millaisia käyttäytymisvaikutuksia sillä on eri elämäntilanteissa, kokeilun otantaa on laajennettava. Kokeilun rajaaminen vain tiettyyn kapeasti rajattuun ihmisryhmään vääristää ja rajaa kokeilun tuloksia.

Perustulo ansaitsee laajemman kokeilun, jossa noudatetaan tieteellisesti päteviä kriteerejä ja hyvän tiedontuotannon periaatteita. Kokeilun riittävän laajuuden turvaamiseksi sille on turvattava riittävät resurssit. Kokeilun tavoitteena tulee olla yleistettävä tieto ja tulokset, joiden pohjalta voidaan tehdä poliittisia päätöksiä perustulon jatkosta.

Perustulokokeilua on laajennettava niin, että kokeilun otantaa laajennettaisiin määrällisesti ja laadullisesti, kattamaan useampia ihmisryhmiä. Kokeilun laajentamista tukee useat asiantuntijalauseennot. Kokeilun laajentamisen suunnitteluun tulee varata määrärahat ja laajennettu kokeilu toteuttaa alkuvuodesta 2018 alkaen.

Esitän momentille 33.03.31 lisättäväksi 10 000 000 euroa.

Asumistukileikkaukset peruttava

Asumisen kalleus on etenkin suurissa kaupungeissa työttömyyden ohella merkittävin köyhyyttä aiheuttava syy. Asumistuen saajista useat ovat myös toimeentulotuen saajia.

Hallituksen linjaus siirtää asumistuki vuokratasoindeksistä elinkustannusindeksiin on leikkaus, joka osuu kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin suomalaisiin. Elinkustannusindeksi kehittyä vuokratasoindeksiä hitaammin etenkin suurilla kaupunkiseuduilla. Hallituksen linjaus jäädyttää asumistuen enimmäisasumismenojen taso vuoden 2017 tasolle leikkaa myös suurten kaupunkien asumistuensaajien tukea. Osa-asunnon normin rajaaminen 80 prosenttiin enimmäisasumismenoista leikkaa myös osaltaan tukea sen tarvitsijoilta.

Vihreiden mielestä asumistuen kustannusmenoja voidaan vähentää lisäämällä edullista vuokra-asuntotuotantoa riittävästi. Hallituksen toimet vaikeuttavat asumistukea saavien ihmisten työn

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

perässä muuttamista, kun asumisen hinta nousee yksilölle entisestään ja kannustin työn perässä muuttamiseen heikkenee. Vihreät esittävät lainmuutoksen perumista.

Valtioneuvoston selvityksen mukaan asumistuen leikkaus nostaa toimeentulotukimenoja 11,6 miljoonaa euroa sekä osaltaan lisää kannustinloukkuja.

Esitän momentille 33.10.54 lisättäväksi 28 000 000 euroa.

Yksityislääkärien Kela-korvauksista liikkumavaraa

Tällä hetkellä Kela korvaa osan yksityislääkäriin ja yksityishammaslääkäriin palkkioista, hoidosta ja tutkimuksista. Mikäli ei halua jonottaa julkiseen terveydenhuoltoon, voi maksaa yksityislääkäriin käynnistä korkeamman summan ja Kela maksaa tästä osan asiakkaalle takaisin.

Yksityislääkärien Kela-korvaukset luovat terveydellistä epätasa-arvoa ja jakavat ihmisiä varakkaiden yksityisiin ja heikompiensaisten julkiseen terveydenhuoltoon. Samalla ne lisäävät kansalaisten terveyseroja ja heikentävät julkisen terveydenhuollon toimivuutta. Lisäksi yksityisen terveydenhuollon piirissä tehtävät ylimääräiset tutkimukset ja apuvälineiden maksattaminen asiakkailla nostavat vakuutusmaksuja kaikkien osalta.

Ymmärrämme, että yksityislääkärien Kela-korvauksiin ehdotetun määrärahan vähentäminen lisää painetta julkiseen terveydenhuoltoon. Uskomme kuitenkin, että ne kansalaiset, joilla on varaa käyttää yksityislääkäreiden palveluita, tekevät sen Kela-korvauksen leikkaamisesta huolimatta. Yksityislääkärien Kela-korvaus on suora tulonsiirto yksityisille terveysasemille, eikä se ohjaa merkittävästi ihmisten käyttäytymistä. Varakkaiden ohituskaista terveydenhuoltoon ei ole hyvä asia.

Esitän momentilta 33.30.60 vähennettäväksi 30 000 000 euroa.

Lääke- ja matkakorvauksien leikkaukset peruttava

Hallitusohjelman mukaan lääkekorvauksiin kohdistetaan 150 miljoonan euron säästö vuodesta 2017 lukien. Säästöjen toteutus aloitettiin jo vuonna 2016, ja vuonna 2017 lääkekorvauksien omavastuuta korotettiin 50 euroon, ylempään erityiskorvausluokan lääkekohtaista omavastuuta korotettiin 3 eurosta 4,50 euroon ja vuosiomavastuun ylityksen jälkeistä lääkekohtaista omavastuuta korotettiin 1,50 eurosta 2,50 euroon. Potilaan matkakustannusten omavastuuta nostettiin 16 eurosta 25 euroon.

Toteutetut säästöt sattuvat kipeimmin sairaisiin pienituloisiin ja eläkeläisiin. Kelan mukaan lääkeomavastuu on noussut useammin pieni- kuin suurituloisilla, ja kaikkein pienituloisimpien joukossa oli eniten niitä, joiden maksuosuus nousi jopa 100—200 euroa vuodessa. Matkakorvausten leikkaukset kohdistuvat erityisesti iäkkäille, harvaan asuttujen alueiden asukkaille.

Lääkehuollon keskeinen tavoite on mahdollistaa tehokas, turvallinen, tarkoituksenmukainen ja taloudellinen lääkehoito kaikille sitä tarvitseville. Lääkekorvausjärjestelmän tulisi turvata erityisesti paljon lääkkeitä käyttävien ja pienituloisten henkilöiden asianmukainen lääkehoito. Lääke-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

korvausten leikkaamisella voi olla arvaamattomia vaikutuksia niin kansanterveyteen kuin kansalaisten tasa-arvoon. Hyvinvointivaltiossa kenenkään terveyden ei tulisi olla riippuvainen käytetystä varallisuudesta.

Esitän momentille 33.30.60 lisättäväksi 34 000 000 euroa.

Valinnanvapauden pilotointi

Valinnanvapauspilotit toteutetaan osana tulevaa valinnanvapauslainsäädäntöä. Eduskunta käsittelee sote- ja maakuntauudistuksen lait keväällä 2018, lakien on tarkoitus tulla voimaan vasta kesällä 2018, ja valinnanvapauspilotit toteutetaan vasta uuden valinnanvapausmallin mukaan 1.7.2018 alkaen.

Pilotoinnin tarkoituksena on kokeilla uutta valinnanvapausmallia laajasti ja kokonaisvaltaisesti. Valinnanvapauspilotteja varten on valtion talousarviossa varattu 100 miljoonaa euroa vuodelle 2018, josta osa käytetään palvelusetelikokeilujen laajentamiseen. Vuonna 2017 valtion talousarviossa varauduttiin valinnanvapauskokeiluihin 20 miljoonalla eurolla.

Koska valinnanvapauden pilotti on tarkoitus käynnistää vasta kesällä 2018 eikä ole ollenkaan varmaa, että lainsäädäntö valmistuu siihen mennessä, on määrärahaa vähennettävä 50 miljoonaa euroa.

Esitän momentilta 33.60.38 vähennettäväksi 50 000 000 euroa.

Turvakoteihin panostettava

Suomi on ratifioinut Istanbulin sopimuksen, joka velvoittaa puuttumaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan nykyistä tehokkaammin. Suomessa naisista joka kolmas on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa parisuhteessa. Kotiväkivalta uhkaa naisten lisäksi lukuisia miehiä. Inhimillisen kärsimyksen lisäksi naisiin kohdistuva väkivalta aiheuttaa Euroopan tasa-arvoinstituutin arvion mukaan Suomessa vuosittain yli 2 miljardin euron kustannukset.

Turvakodit tarjoavat suojaa ja kriisiapua ihmisille, jotka eivät voi olla kotonaan välittömän väkivallan tai sen uhan johdosta. Jokaisen turvaa hakevan pitäisi saada apua mahdollisimman nopeasti, sillä vain siten väkivallan kierre saadaan tehokkaasti katkaistua.

Suomen turvakotipaikkojen määrä ei vastaa Euroopan neuvoston suositusta eikä todellista tarvetta.

Arvioiden mukaan turvakotien ovilta joudutaan käännyttämään vuosittain noin neljännes avunhakijoista. Todellinen ilman turvakotipaikkaa jääneiden määrä on vielä suurempi, sillä monessa tapauksessa paikkaa vaille jäävät myös yhteydenottajan lapset.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arvion mukaan kattava turvakotiverkosto tarvitsisi vuosittain noin 40 miljoonan euron rahoituksen. Erityisesti suurimmissa kaupungeissa tarvittaisiin ki-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

peästi lisää turvakotipaikkoja. Turvakotiverkoston tulisi olla myös maantieteellisesti kattavampi, sillä liian pitkät välimatkat voivat estää avun hakemisen.

Esitän momentille 33.60.52 lisättäväksi 3 000 000 euroa.

Tämä eriävä mielipide on osa vihreiden vaihtoehtobudjettia.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2017

Outi Alanko-Kahiluoto vihr

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 4 /vas

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 4

Perustelut

1 Sosiaalietuuksien indeksijäädysten poistaminen

Taluarvioesitys jatkaa sosiaaliturvan painopisteen siirtämistä viimesijaiseksi ja tilapäiseksi tarkoitettua toimeentulotuen suuntaan. Taluarviossa jatketaan kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien ja asumistuen indeksikorotusten jäädyttämistä.

Indeksijääditys merkitsee 0,9 prosentin ostovoiman leikkausta perusturvaan vuonna 2018. Toimeentulotuen perusosaan ja veteraanietuuksiin tehdään indeksijäädytystä korvaava tasokorotus sekä takuueläkkeeseen hieman suurempi tasokorotus. Myönteisenä hallituksen esityksessä voidaan pitää vähimmäismääräisen sairaus- ja vanhempainpäivärahan ja kuntoutusrahan tason nostamista, millä tavoitellaan toimeentulotuen tarpeen vähentämistä.

Perusturvan taso on liian matala niin suhteessa toimeentulotukeen kuin kohtuulliseksi katsottuun vähimmäiskulutukseen. Perusturvan taso on arvioitu matalaksi jo ennen hallitusohjelman liitteessä sovittuja indeksijäädytyksiä. Vuonna 2016 perusturva riitti kattamaan 71—102 prosenttia yksin vuokralla asuvan kohtuullisen minimibudjetin mukaisesta kulutuksesta. Perusturvan riittävyyteen indeksijäädytyksillä on ollut vain osittain vaikutusta, sillä kokonaan perusturvan varassa elävät ovat käytännössä toimeentulotuen piirissä eläkeläisiä lukuun ottamatta.

Pienituloisiksi lasketaan henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä kohti on alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Tulonsiirtojen muutokset ovat olleet pienituloisuutta lisääviä vuodesta 2015, mutta pienituloisuusaste ei ole kasvanut, koska työllisyydessä ja väestörakenteessa tapahtuneet muutokset ovat vastaavasti vähentäneet pienituloisuutta.

Indeksijäädytykset ja muut tulonsiirtojen muutokset ovat lisänneet merkittävästi kasautuvaa pienituloisuutta vuodesta 2015 lähtien, ja indeksijäädysten tulonjakovaikutuksia tulisikin tarkastella aina pidemmällä aikavälillä ja huomioiden niiden kasautuminen.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä vaatii perusturvan indeksijäädysten lopettamista. Vasemmistoliiton mielestä kansan- ja takuueläkkeiden indeksitarkistukset tulee jatkossa tehdä pysyvän lainsäädännön mukaisesti eli varmistaa, että pienimpiä eläkkeitä tarkistetaan joka vuosi vähintään hintatason muutosten mukaisesti ja että pienempiin eläkkeisiin indeksiin tulee vaikuttaa vain korottavasti. Indeksikorotukset eivät kuitenkaan riitä poistamaan toimeentulo-ongelmia; euro-määräiset tasokorotukset ovat välttämättömiä.

2 Eläkeläisköyhyyden poistaminen

Vasemmistoliiton mielestä eläkepolitiikan tulee edistää eläkeläisten tasa-arvoa, taata kaikille eläkeläisille riittävä toimeentulo ja turvata eläkejärjestelmän toimivuus nyt ja tulevaisuudessa. Tällä hetkellä iso osa Suomen noin 1,5 miljoonasta eläkeläisestä sinnittelee tulojen riittävyyden kans-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 4 /vas

sa. Melkein kaksi kolmasosaa heistä saa eläkettä alle 1 500 euroa kuussa, ja noin 340 000 eläkeläisen kuukausieläke on alle 1 000 euroa. Reilut 100 000 eläkeläistä on pelkän kansaneläkkeen varassa, ja yli kolmannes eläkeläisistä saa pienen työeläkkeen lisäksi kansaneläkettä.

Pääministeri Sipilän hallituksen päätösten seurauksena lähes kaikkien eläkkeiden ostovoima on heikentynyt. Hallituksen politiikan vaikutus on selvästi eläkeläisköyhyyttä kasvattavaa. Eniten häviävät ne, joiden eläke on alle tuhat euroa kuussa. Heitä on noin 340 000. Esimerkiksi takuueläke laski vuonna 2017 indeksileikkauksen seurauksena 767 eurosta 760 euroon, mikä tarkoitti 1,9 prosentin heikennystä ostovoimaan.

Eläkkeen lisäksi myös muun muassa asumisen hinta, lääke- ja matkakorvausten taso sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut vaikuttavat eläkeläisten toimeentuloon. Nykyhallitus on leikannut kansaneläkkeestä ja lääke- ja matkakorvauksista ja korottanut palvelumaksuja. Tämä vaikeuttaa etenkin paljon sairastavien vanhuuseläkeläisten asemaa. Nämä leikkaukset tulee peruuttaa.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä sekä kansaneläkkeen että takuueläkkeen tasoa tulee korottaa tuntuvasti pienituloisten eläkeläisten aseman parantamiseksi. Välittömänä toimenpiteenä molempia pitäisi nostaa vähintään 50 eurolla kuukaudessa jo ensi vuodesta alkaen.

Hallituksen tulisi myös alkaa valmistella takuu- ja kansaneläkkeen tuntuvampia korotuksia, jotka voitaisiin panna toimeen asteittain muutaman vuoden aikana. Tavoitteena tulisi olla, ettei kenenkään kuukausittainen eläke jää alle tuhannen euron.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä pienten työ- ja kansaneläkkeiden yhteensovittamista tulee uudistaa siten, että pienituloisten eläkeläisten toimeentulo paranee. Välittömänä toimenpiteenä esitämme kansaneläkkeen pienentymiskertoimen lievennystä niin, että työeläkkeen kasvu eurolla pienentäisi kansaneläkettä 40 sentillä nykyisen 50 sentin sijaan.

Uudistuksen jälkeen kaikkien sekä työ- että kansaneläkettä saavien taloudellinen tilanne parantuisi ja entistä useampi työeläkkeensaaja olisi oikeutettu myös kansaneläkkeeseen. Uudistuksen hinta valtiontaloudelle olisi noin 310 miljoonaa euroa.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä sosiaali- ja eläketurvaa on kehitettävä yksilölähtöisesti perhekunta-ajattelun sijaan. Nykyinen perhekuntamalli on ongelmallinen myös kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta. Kansaneläkkeen puoliso vähennyksestä olisi syytä luopua.

Parisuhteessa elävän kansaneläke on matalampi (557,79 e/kk) kuin yksin asuvan (628,25 e/kk). Vuonna 2016, ennen hallituksen viimeisimpiä leikkauksia, nämä luvut olivat noin 5 euroa (parisuhteessa) ja 6 euroa (yksin asuva) korkeammat.

Ehdotamme takuueläkkeen korottamista 35 eurolla vuoden 2018 valtion talousarviossa hallituksen esittämän 15 euron korotuksen lisäksi ja 50 euron korotusta täyteen kansaneläkkeeseen eläkeläisköyhyyden vähentämiseksi.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 4 /vas

3 Työttömien toimeentuloleikkaukset

3.1 Työvoimapolitiittisten karensien poistaminen

Työvoimapolitiikalla ei pidä rangaista työttömiä vapaaehtoistoiminnasta tai oma-aloitteisuudesta, vaan kannustaa siihen. Sanktiopolitiikka työntää ihmisiä toimeentulotuella. Työttömyysturvaa tulisi selkeyttää, jotta ihmiset eivät joutuisi byrokraloukkuun. Mitä enemmän työttömyysturvan ehtoja tiukennetaan, sitä enemmän tulee sanktioita karensien muodossa. Karenssin saatuaan työtön työnhakija joutuu turvautumaan toimeentulotukeen jopa kolmen kuukauden ajan.

Vasemmistoliitto esittää, että työvoimapolitiittisista karensseista luovutaan kokonaan. Sen sijaan työttömyysetuuden maksatus voidaan keskeyttää, jos työtön ei enää täytä työttömyysturvan ehtoja. Työttömyysetuuden maksatusta jatketaan välittömästi, kun työtön jälleen täyttää työttömyysturvan ehdot. Muutos vaatii työttömyysturvalainsäädännön kokonaisreformin. Suomalainen työvoimapolitiikka näyttäyty työttömille työnhakijoille mielivaltaisena ja aktiivisuudesta rankaisevana. Ei ole nykypäivää, että työttömiä työnhakijoita rangaistaan kaikesta muusta toiminnasta kuin palkkatyösuhteessa työskentelystä. Sen sijaan osaamisen kehittämiseen ja muuhun aktiivisuuteen tulisi kannustaa.

3.2 Työttömyysturvan aktiivimalliin liittyvien odotusaikojen poistaminen

Hallituksen esityksessä (HE 124/2017 vp) ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia siten, että työttömyysetuus maksettaisiin 65 työttömyysetuuden maksupäivältä 4,65 prosentilla alennettuna, jos henkilö ei ole 65 edeltävän työttömyysetuuden maksupäivän aikana osoittanut aktiivisuutta olemalla työssä yhteen työssäoloehto kerryttävään kalenteriviikkoon vaadittavaa työaikaa tai ansainnut yritystoiminnasta vastaavaa tuloa taikka ollut viittä päivää työllistymistä edistävissä palvelussa mainitun 65 päivän aikana.

Tätä hallituksen esitystä kutsutaan ns. aktiivimalliksi, joka lisää korvauksetonta aikaa keskimäärin 1 päivällä kuukaudessa. Ansiosidonnaista päivärahaa sai vuonna 2016 noin 337 000 henkilöä, peruspäivärahaa sai noin 81 600 henkilöä ja työmarkkinatukea noin 306 500 henkilöä. Yhden etuuspäivän vaikutus maksettavaan etuuteen on 4,65 prosenttia. Jos aktiivisuusedellytys ei täyty, vaikutus on peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea saavan etuuteen ilman korotusosia noin 32,40 euroa kuukaudessa ja pienentää kuukaudessa maksettavaa tukea noin 697 eurosta 664 euroon. Ansiopäivärahaa saavalla vaikutus on keskimäärin noin 66 euroa ja pienentää kuukaudessa maksettavaa päivärahaa arviolta noin 1 420 eurosta 1 353 euroon. Ansiopäivärahan saajalla vaikutus riippuu työttömyyttä edeltävistä tuloista, ja 1 000 euron työttömyyttä edeltävillä tuloilla vaikutus on noin 38 euroa, 2 000 euron tuloilla noin 58 euroa ja 3 000 euron tuloilla noin 78 euroa kuukaudessa, kun ei huomioida mahdollisia korotusosia.

Aktiivimalli asettaa työnhakijat keskenään eriarvoiseen asemaan riippuen hakijan asuinpaikasta ja ammattialasta. Aktiivimalli ei huomioi työnhakua tai tarjolla olevien työpaikkojen tai palveluiden puutetta. Aktiivimalli ei lisää työpaikkoja tai kannusta sellaisenaan nopeampaan työllistymiseen. Jos työpaikkaa ei yksinkertaisesti ole tarjolla, ei työttömyyspäivärahan leikkaaminen edistä työttömän työllisyyttä aktiivisuudesta tai omasta työllistymishalusta huolimatta. Kaikilla työttömillä ei myöskään ole samanlaisia edellytyksiä työllistyä. Osatyökykyisten, vammaisten, pitkä-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp

Eriävä mielipide 4 /vas

aikaistyöttömien tai ikääntyneiden työttömien työllistyminen kestää usein keskimääräistä pidempään. Aktiivimalli rankaisee heitä näin rajummin.

Lisäksi hallitus ehdottaa työttömyysturvalakia muutettavaksi niin, että omavastuu-aika lyhennetään seitsemästä päivästä viiteen päivään. Kysymys on ns. alkuomavastuusta. Se tarkoittaa sitä, että työttömyysetuutta maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana työ- ja elinkeinotoimistossa yhteensä seitsemää täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana, ja omavastuu-aika asetetaan kerran työttömyyspäivärahan enimmäisaikaa kohti. Hallitus esittää nyt tämän alkuomavastuun lyhentämistä seitsemästä päivästä viiteen päivään. Vasemmistoliitto kannattaa alkuomavastuun lyhentämistä.

Ehdotamme talousarvioaloitteilla vuodelle 2018 tarkoitetun aktiivimallin aiheuttamien työttömyysturvaleikkausten perumista (poistetaan ns. aktiivimalliin sisältyvät omavastuupäivät, minkä johdosta määrärahaa tulee korottaa seuraavasti: Työmarkkinatukeen 18 miljoonaa euroa, peruspäivärahaan 3 miljoonaa euroa ja ansiosidonnaiseen 16 miljoonaa euroa).

4 Turvakotien rahoitus on turvattava

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ehdottaa talousarvioaloitteella vuodelle 2018 turvakotien rahoitukseen hallituksen esittämän 4 miljoonan euron lisäksi 6 miljoonaa euroa lisärahoitusta, jotta Suomen ratifioiman Istanbulin sopimuksen sitoumukset saadaan täytettyä nykyistä vauhtia nopeammin. Sopimus astui voimaan 1.8.2015. Ratifioinnin yhteydessä eduskunta edellytti, että valtion on panostettava sopimuksen tuomiin velvoitteisiin. Sopimus edellyttää, että perhe- ja lähi-suhdeväkivallan uhreilla on mahdollisuus saada maksutonta apua ympärivuorokautisesti.

5 Hoitajamitoitus kotihoidossa ja tehostetussa palveluasumisessa

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto antoivat uuden laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi kesäkuussa 2017. Laatusuosituksessa mm. yhdenmukaistetaan henkilöstön mitoittamista niin, että julkisia ja yksityisiä palveluntuottajia koskevat samat vaatimukset. Nyt mitoittamiseen lasketaan mukaan väljemmin perustein iäkkäiden hoitoon ja huolenpitoon osallistuvaa henkilökuntaa. Kuntien menojen arvioidaan vähenevän 16,5 milj. euroa, ja peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään vastaavasti 4,2 milj. euron vähenys.

Asiantuntijalausunnon mukaan laatusuosituksen muutokset näkyvät jo nyt vanhustenhuollossa työskentelevien koulutettujen ammattihenkilöiden määrän alentamisena ja hoitotyön laadun laskuna sekä asiakasturvallisuuden vakavana vaarantumisena. Kunnat ovat siis valtion antaman ohjeistuksen nojalla laskeneet henkilöstömitoitusten tasoa ja muuttaneet alalla toimivien ammattilaisten koulutustasovaatimuksia ja siirtäneet koulutettuja vanhustenhoidon työntekijöitä työttömyysturva-asiakkaiksi.

Käytännössä henkilömitoitus hoitotyössä on nyt minimissään vain 0,32—0,38 eli yhdellä koulutetulla hoitajalla on kolme hoidettavaa. Kun tukityöt, kuten asiakkaan ulkoiluttaminen tai aterian toimittaminen, lasketaan henkilöstömitoitukseen mukaan, varsinaisen hoidon resurssit eli koulutettujen hoitajien osuus vähenevät.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 4 /vas

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ehdottaa hoitajamitoituksen vähimmäismäärän säätämistä lailla ja lakiin perustuvaa henkilöstön oikeutta raportoida nimettömästi iäkkäiden hoivassa havaitsemistaan puutteista valvontaviranomaisille (Valvira ja AVI). Henkilöstömitoitus tulee määrittellä koulutetun henkilökunnan perusteella ja mitoituksen vähimmäismäärän tulee olla 0,5 eli yhtä koulutettua henkilöä kohden 2 hoidettavaa.

6 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tutkimustoiminnan turvaaminen

THL:n talousarviorahoitus on laskenut vuosien 2015—2018 välillä yhteensä 19,7 prosenttia, mutta huomioitaessa laitokselle osoitetut uudet toiminnot on THL:n rahoitus reaalisesti laskenut 26,8 prosenttia vuosina 2015—2018. Kehitys vaarantaa sosiaali- ja terveysalan sekä yhteiskuntapolitiikan tutkimusta sekä THL:n suoriutumisen tehtävistään.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ehdottaa vuodelle 2018 talousavioaloitteella 13 miljoonan euron korotusta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenoihin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2017

Aino-Kaisa Pekonen vas

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 5 /r

ERIÄVÄ MIELIPIDE 5

Perustelut

Yleistä

Suomen taloudellinen tilanne on tällä hetkellä parempi kuin vuosiin. Hallituksella on silti edelleen paljon työtä, etenkin työllisyysasteen nostamisessa. Vain työn kautta voimme rahoittaa hyvinvointiyhteiskuntaamme ja pitää huolta heikoimmista, lapsista, nuorista ja eläkeläisistä. Hallituksen mukaan säästöt ovat nyt tehty ja panostukset osoitetaan työllisyyden kasvuun. Yksi merkittävä uudistus työllisyysasteen nostamiseksi on perhevapaiden uudistus, johon on uskallettava panostaa. Pelkkä pintaraapaisu ei riitä, jos haluamme aidosti edistää tasa-arvoa ja nostaa työllisyysastetta. Mutta hallituksen on myös huolehdittava niistä, jotka eivät ole työelämässä, ja taloudellista kasvua on hyvä suunnata yhteiskunnan pienituloisille, kuten eläkeläisille ja yksinhuoltajille. Tulevien vuosien tärkein uudistus, sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus herättää edelleen kysymyksiä siitä, miten palvelut saadaan integroitua ja hoitoketjut toimiviksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteena on julkisen talouden parantaminen, palveluiden suuntaaminen enemmän asiakaslähtöisiksi ja palveluketjujen sujuvoittaminen. Painopistettä halutaan myös muuttaa ennaltaehkäiseväksi hoidoksi, palveluita digitalisoida ja tietojärjestelmiä integroida. Tämä on hyvä lähtökohta, mutta uudistuksessa on kuitenkin menty maakuntauudistuksen ja kalliin erityissairaanhoidon ehdoilla ja ennaltaehkäisevä työ ja sosiaalipalvelut ovat jääneet toissijaisiksi. Hallitus on rakentamassa uutta hallintotasoa, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen olisi pitänyt olla asiakas- ja potilaslähtöistä. Kaikille kansalaisille on taattava hyvä hoito kohtuullisella etäisyydellä kodistaan ja äidinkielestä riippumatta. Uudistuksen tavoitteena pitää olla mahdollisimman tasa-arvoinen ja laadullinen hoito toimivin hoitoketjuin. Siksi tarvitsemme myös vastedes riittävästi sairaaloita, joissa on ympärivuorokautinen päivystys niin, että väestön tarpeet voidaan taata samanlaisin ehdoin ympäri maata. Hallituksen olisi myös mietittävä uudelleen päivystysvaatimusta, jotta pienillä ja yksityisillä sairaaloilla olisi jatkossa mahdollista suorittaa päiväkirurgisia toimenpiteitä, jotka vaativat enemmän kuin paikallista puudutusta. Läheisyysnäkökulmaa ja lähipalveluiden saatavuutta ei saa unohtaa. Hallitus ei ole vielä kukaan toimittanut kunnollista vaikutusarviota siitä, miten kielelliset oikeudet taataan uudistuksen mukaan. Kansalaisten tulee myös uudistuksen jälkeen voida luottaa siihen, että he saavat hoitonsa ja huolenpitonsa maan kansalliskielillä, suomella tai ruotsilla, ja että palvelu toimii myös käytännössä.

Lisää naisia työelämään uudistamalla kotihoidon tuki ja perhevapaajärjestelmät.

Hallitus on vihdoin ymmärtänyt perhepoliittisen uudistuksen tärkeyden työllisyysasteen nostamiseksi ja tasa-arvon parantamiseksi. Nykyiset järjestelmät lisäävät naisten ja miesten palkka- ja eläke-eroja ja muodostavat esteen tasa-arvoiselle urakehitykselle. Tilastot puhuvat puolestaan, sillä nuorten naisten työllisyysaste on kaikissa Pohjoismaissa huomattavasti korkeampi kuin meillä Suomessa. Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä uudistus on kuitenkin tehtävä kunnol-

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 5 /r

la ja siihen on panostettava myös rahallisesti. Muuten uudistuksesta uhkaa tulla pelkkä pintaraapaisu. Ruotsalaisen eduskuntaryhmän malli perhevapaaudistukselle on kolmiosainen. Perhevapaat uudistetaan 6+6+6-mallin mukaisesti nykyisen ansiosidonnaisen äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan sijaan. Kuusi kuukautta olisi osoitettu äidille, kuusi kuukautta isälle ja kuusi kuukautta olisi vanhempien vapaasti jaettavissa. Tämä pidentää perhevapaan ansiosidonnaisen osan kokonaiskestoja 12 kuukauteen jommallekummalle vanhemmalle. Kotihoidon tuen enimmäiskesto lyhennettäisiin 13 kuukauteen. Perheillä olisi oikeus joustavasti itse valita, milloin lyhennettyä kotihoidon tukea käytetään lapsen ollessa pieni. Kokonaisuudistuksessa tämä tarkoittaa, että kotihoidon tukea — jos sitä hyödynnetään yhtäjaksoisesti heti vanhempainvapaan jälkeen — voidaan enimmillään hyödyntää, kunnes lapsi on täyttänyt 2 vuotta ja 7 kuukautta. Neljä tuntia maksutonta varhaiskasvatusta päivässä taataan kaikille yli kolmevuotiaille lapsille. Suomessa ainoastaan noin 75 prosenttia lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen eli huomattavasti vähemmän kuin muissa Pohjoismaissa tai monessa muussa OECD-maassa. Neljän tunnin maksuton varhaiskasvatus merkitsee sitä, että päivähoitomaksut alenevat kautta linjan ja kannustinloukut vähenevät. Tämä tarkoittaa myös suurempaa joustavuutta yhdistää perhe- ja työelämä. Lisäksi mahdollisuudet ottaa vastaan osa-aikatyötä paranevat.

Kolmiosainen malli kustantaisi eduskunnan tietopalvelun mukaan noin 277 miljoonaa euroa. Uudistus on kuitenkin välttämätön, sillä se helpottaisi naisten työllisyyttä ja töihin paluuta, mahdollistaisi osa-aikatyötä ja lisäisi isien osallistumista lasten hoitoon. Panostamalla tasa-arvoiseen perhe-vapaaajärjestelmään investoimme samalla tulevaisuuteen ja perheiden hyvinvointiin.

Yksinhuoltajat

Lapsiköyhyys on Suomessa kasvava trendi. Samalla kun yleinen tulotaso on noussut, on lapsiperheiden köyhyys lisääntynyt. Lasten määrä pienituloisissa perheissä on melkein kolminkertaistunut kahdessakymmenessä vuodessa. Lapsiköyhyys on tavallisinta yksinhuoltajaperheissä, jopa 20 % yksinhuoltajaperheistä on pienituloisia. Universaalit tulonsiirrot ja palvelut ovat tärkeimpiä työkaluja lapsiköyhyyden torjunnassa. Suuri uhka lapsiperheiden taloudelle ovat tukien leikkaukset, jotka vaikuttavat etenkin yksinhuoltajaperheisiin. Hallitus on talousarvioesityksen mukaan osoittamassa 9,5 miljoonaa euroa lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen nostamiseen, eli noin viisi euroa kuukaudessa. Ruotsalainen eduskuntaryhmä esittää 11,7 miljoonaa euroa lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen. Korotusta tulisi silloin 6,2 euroa kuukaudessa, eli lapsilisän yksinhuoltajakorotus nousisi 48,55 eurosta 54,75 euroon kuukaudessa.

Tänä päivänä lapsilisän yksinhuoltajalisä vaikuttaa toimeentulotuen suuruuteen, ja varsinkin yksinhuoltajaperheet ovat riippuvaisia myös toimeentulotuesta. Nykyinen toimeentulotukijärjestelmä johtaa siihen, että yksinhuoltajalisä ei itse asiassa tuo mitään taloudellista hyötyä niille, jotka sitä eniten tarvitsevat. Jotta kaikkein köyhimmät yksinhuoltajataloudet hyötyvät yksinhuoltajalisästä, on lisä irrotettava toimeentulotuesta. Näin ollen yksinhuoltajalisä ei vaikuttaisi toimeentulon suuruuteen.

Edellä olevan perusteella ehdotan lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen 11 700 000 euron ja toimeentulotukeen 13 800 000 euron lisämäärärahaa.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 5 /r

Eläkeläisköyhyyteen on puututtava

Eläkeläisköyhyys on Suomessa vakava ilmiö ja uhkaa kasvaa tulevaisuudessa työttömyyden ja pätkätöiden takia. Yli puolet Suomen eläkeläisistä saa toimeentulonsa työeläkkeistä, mutta lähes 700 000 eläkeläistä saa pienen työeläkkeen lisäksi kansaneläkettä tai pelkkää takuu- tai kansaneläkettä ja erityisesti naisilla on miehiä pienemmät eläkkeet. Eläkeläisköyhyyttä torjutaan parhaiten korottamalla kaikkein pienimpiä eläkkeitä, alentamalla palvelumaksuja ja tarkistamalla eri maksukattoja, sillä pienituloisille esimerkiksi lääkkeet ovat usein erittäin suuri kuluerä. Ei pitäisi joutua valitsemaan ruoan tai lääkkeiden ostamisen välillä, eläkkeen tulee taata siedettävä elintaso. On hyvä, että hallitus korottaa takuueläkettä, mutta indeksijäädysten ja muiden maksujen korotusten takia korotus ei tarpeeksi paranna heikoimmin pärjävien eläkkeensaajien taloudellista asemaa. Ruotsalainen eduskuntaryhmä ehdottaakin 10 euron korotusta takuueläkkeeseen, hallituksen jo ehdottamaan korotuksen lisäksi. Näin ollen takuueläkkeen määrää olisi 785,27 euroa kuukaudessa vuonna 2018.

Edellä olevan perusteella ehdotan takuueläkkeen nostoa varten 12 000 000 euron lisämäärärahaa.

Ansiosidonnaisesta kannustavampi korottamalla tasoa ja lyhentämällä maksamisaikaa

Suomen työllisyysastetta on nostettava, sillä tarvitsemme enemmän työssäkäyviä ihmisiä valtiontalouden tasapainottamiseksi ja turvataksemme hyvinvointivaltiomme palvelut. Vaikka työllisyysaste on noussut, niin olemme edelleen kaukana hallituksen asettamasta tavoitteesta. Siksi kaikki keinot on nyt otettava käyttöön. Työllisyysasteen nostamiseksi yksittäiset työntekijät tarvitsevat tukea etenkin siinä vaiheessa, kun työuraan tulee erinäisistä syistä johtuvia katkoksia. Silloin tarvitaan sekä kuntouttavaa toimintaa että jatkokoulutusta mutta myös taloudellisia kannustimia, jotta työnteko olisi aina kannattavaa. Työmarkkinamme ovat jo pitkään kärsineet kohtaanto-ongelmasta, jossa meillä on korkea työttömyysaste mutta samalla vaikeuksia täyttää avoimia työpaikkoja. Pitkäaikaistyöttömiämme pallotellaan eri viranomaisten kesken sen sijaan, että tehtäisiin konkreettisia työllistämistoimenpiteitä. Aktiiviset työllistämistoimenpiteet tulisi tehdä työvoimatoimistoissa heti työttömyys- tai lomautusjakson alussa. Samalla työnhakijoita tulisi valtion toimesta kannustaa omaan aktiivisuuteen. Näin ollen ansiosidonnaista työttömyysturvaa tulisi kehittää kannustavampaan suuntaan nostamalla päivärahan määrää ja samalla lyhentämällä tuen enimmäisaikaa. Tanskassa kokemukset tällaisesta mallista ovat hyvät. Suomessa tehdyt tutkimukset osoittavat, että suurin osa uudelleentyöllistyneistä saa työpaikan päivärahan ansaintaajan alussa tai lopussa. Uskomme, että esitetty malli kannustaisi ihmisiä palaamaan työelämään nopeammin ja säästäisi työttömyysmenoja noin 40 miljoonalla eurolla.

Pitempi työura

Hallitus haluaa lisätä kilpailukykyä vähentämällä työmarkkinoiden kustannuksia ja pidentämällä työuria niin alussa, keskellä kuin lopussa. Suomalaisien täytyisi työskennellä vähän enemmän ja kauemmin. Jotta nämä tavoitteet toteutuvat, on myös panostettava työhyvinvointiin. Professori Guy Ahonen on raportissaan todennut, että yhteiskunta menettää jopa 25 miljardia vuodessa sairaseläkkeiden, sairauspoissaolojen ja työtaturmien takia. Panostamalla työhyvinvointiin ja kuntoutukseen yhteiskunta voi säästää miljardeja ja parantaa yksilöiden elämänlaatua. Kuntoutukselta säästäminen tulee yhteiskunnalle kalliiksi.

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 5 /r

Edellä olevan perusteella ehdotan työperäiseen kuntoutukseen 10 000 000 euron lisämäärärahaa.

Veteraanien kuntoutus

Sotaveteraanit ovat antaneet suuren panoksen maamme ja sen itsenäisyyden puolesta. Nykyään sotaveteraanien määrä on noin 17 000 ja heidän keski-ikänsä on 91 vuotta. Viime vuosina sotiemme veteraaneille osoitetut määrärahat ovat pienentyneet, koska elossa olevien veteraanien määrä on vähentynyt. Veteraanijärjestöt ovat kuitenkin nostaneet esille vakavan huolen määrärahojen riittämättömyydestä. Tämä koskee niin veteraanikuntoutusta kuin kotiin annettavia palveluita. Koska iäkkäiden veteraanien määrä vähenee jatkuvasti, olisi perusteltua luopua invalidiprosentin mukaan maksettavista korvauksista. Sen sijaan kaikille veteraaneille tulisi tarjota sellaisia palveluita, jotka perustuvat yksilölliseen kuntoutus- ja palvelutarpeen arviointiin. Suomi juhlistaa tänä vuonna 100-vuotista itsenäisyyttään. Tämän vuoksi meidän tulee panostaa veteraaneihimme. Sillä tavalla voimme osittaa arvostuksemme heille, jotka ovat taistelleet itsenäisyytemme puolesta.

Edellä olevan perusteella ehdotan sotaveteraanien kuntoutukseen ja sotainvalidien vammojen haitta-asterajojen kokonaan poistamiseen 10 000 000 euron lisämäärärahaa.

Turvakodit auttavat väkivallan uhreja

Väkivalta naisia kohtaan on yksi Suomen räikeimpiä ihmisoikeuksien loukkauksia. Väkivallalla on kauaskantoiset taloudelliset, sosiaaliset ja terveysvaikutukset niin naisille kuin kokonaisille perheille. Suomi on ratifioinut Istanbulin sopimuksen, jonka tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja torjua naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kodeissa. Suomen osalta sopimus tuli sitovaksi 1 elokuuta 2015 ja sitoo osapuolet torjumaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja kotiväkivaltaa. Sopimuksen tavoitteiden täyttäminen vaatii laajaa, kokonaisvaltaista ja koordinoitua poikkihallinnollista toimintasuunnitelmaa. Yksi sopimuksen tavoitteista on taata turvakotipaikka väkivallan uhreille, ja suosituksen mukaan jokaista 10 000 asukasta kohden tulisi olla yksi paikka turvakodissa. Tällä hetkellä Suomessa on 23 tuottajaa ja yhteensä 143 paikkaa, kun suositus on 500 paikkaa. Tällä hetkellä paikkoja ei ole riittävästi niitä tarvitseville. Istanbulin sopimuksen myötä Suomeen on perustettava lisää turvakoteja.

Edellä oleva perusteella ehdotan turvakodeille 11 000 000 euron lisämäärärahaa. Tämä mahdollistaisi 18 uuden turvakodin perustamista ja 126 lisäpaikkaa.

Turvapaikanhakijoiden oikeudet

Suomessa turvapaikan saaneilla äideillä on oikeus äitiyspakkaukseen, mutta ne naiset, jotka ovat tulleet Suomeen mutta vielä odottavat turvapaikkapäätöstä, eivät saa äitiyspakkausta. On itseltään selvää, että päätöstä odottavilla on vähintään yhtä suuri avun ja tuen tarve vastasyntyneelle lapselleen. Varsinkin lapset ovat kriiseissä ja katastrofeissa erityisen haavoittuvassa asemassa. Hakemuksen käsittely saattaa edelleen kestää kauan, ja mahdollinen valitus hallinto-oikeuteen pitkittää odotusta vielä useilla kuukausilla. Äitiyspakkaus myös päätöstä odottaville äideille olisi helppo ja konkreettinen tapa auttaa äitiä ja vastasyntyntä lasta. Vaikka turvapaikkahakemusten määrä on vähentynyt huippuvuodesta, voi Suomeen silti saapua tuhansia turvapaikanhakijoita

Valiokunnan lausunto StVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 5 /r

vuosittain. Näin ollen lapsiakin tulee syntymään prosessin aikana. Pienellä summalla voimme auttaa eniten haavoittuvia eli naisia ja lapsia.

Edellä olevan perusteella ehdotan äitiyspakkauksen myöntämiseen turvapaikanhakijoille 400 000 euron lisämäärärahaa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2017

Veronica Rehn-Kivi r